

SLOVENSKI vestnik

Letnik XIX.

Celovec, petek, 11. december 1964

Štev. 50 (1166)

Aktualno vprašanje:

Bi Avstrija preživela MOREBITNO ATOMSKO VOJNO?

Avstrija je nevtralna država in kot taka v morebitni vojni verjetno ne bi bila cilj načrtnega napada z jedrskim orožjem, kljub temu pa se tudi Avstriji in njenim prebivalcem postavlja danes zelo aktualno in usodno vprašanje: Bi lahko ostali pri življenju, če bi vzdolž avstrijskih meja eksplodirale atomske bombe in bi že v infernu prvega dne atomske vojne najmanj četrtina človeštva zgubila življenje?

Na to vprašanje skuša odgovoriti brošura »Bi mogla Avstrija preživeti?«, ki jo je pri dunajski založbi Verlag für Jugend und Volk izdalo avstrijsko gibanje za mir in razorožitev, katero že nekaj let prireja tudi znane velikončne demonstracije nasprotnikov atomske bombe. Drobna knjižica obsega le 64 strani, vendar v zgoščenih oblikah zelo nazorno prikazuje grozotne posledice, ki bi jih imela morebitna vojna z uporabo jedrskega orožja za vse človeštvo in torej tudi za Avstrijo.

Že prva atomska bomba, ki so jo odrgli 6. avgusta 1945, je v enem samem trenutku uničila japonsko mesto Hirošima in ubila daleč nad sto tisoč ljudi, medtem ko mnogi tisoči prebivalcev tega mesta, ki so takrat sicer ušli smrti, še danes bolehalo na posledicah prve atomske eksplozije; zapisani so počasni in zato še bolj strašni smrti. Toda atomska bomba, ki je padla na Hirošimo, je imela »samo« toliko razstrelilne sile, kot je ima 20.000 ton klasičnega razstreliva. Danes pa razpolagata obe veliki atomski sili — Amerika in Sovjetska zveza — že s takimi zalogami jedrskega orožja, da odgovarja skupna razstrelilna sila 320 milijard ton navadnega razstreliva. To pomeni, da pride na vsakega posameznega prebivalca našega planeta 100 ton ekerasita; za vsakega izmed nas, za vsakega moškega in vsako žensko, vsakega otroka in odraslega, je pripravljena razstrelilna sila, ki je desetkrat močnejša kot največja bomba iz druge svetovne vojne.

Ob takih dejstvih odgovor na zgornje vprašanje res ni težak. Nikakor ni treba, da bi v morebitni bodoči vojni atomske bombe padle neposredno na ozemlje Avstrije, kajti učinkine jedrskega orožja je tako strašen, da ima smrtonosne posledice tudi daleč izven področja eksplozije. Rušilna moč sodobnih atomskih in vodikovih bomb sega na stotine kilometrov daleč, poleg tega pa povzroči vsaka jedrska eksplozija tudi zastrupitev ozračja, ki v obliki radioaktivnih padavin šele čez mesece ali celo leta lahko uničijo vsa živa bitja.

Znanstveniki so na podlagi tega izračunali, da bi pri morebitnem atomskem napadu na Ameriko v primeru, da bi eksplodiralo 250 jedrskih bomb s skupno razstrelilno silo 2500 megaton (megatona je milijon ton razstreliva), že prvi dan vojne zgubilo življenje 41 milijonov ljudi, nadaljnjih 41 milijonov bi jih na posledicah žarčenja umrlo tekom dveh mesecev, 24 milijonov pa bi bil ranjenih in zastrupljenih z radioaktivnimi žarkovi. Od skupnih 166 milijonov prebivalcev bi torej ostalo le nekaj 60 milijonov več ali manj nepoškodovanih ljudi, ki pa bi nedvomno prav tako trpeli na posledicah radioaktivnih žarkov. Pri tej strašni bilanci pa niti ni upoštevana zastrupitev zemlje, vode in zraka, niti niso vključene posledice, ki bi jih imel tak napad na organizem preživelih ljudi, posledice, ki se prenašajo še na bodočo generacijo.

In podobna atomska vojna v Evropi? Ostali bi obširni predeli, v katerih bi zamrlo sleherno življenje; med takimi »atomskimi puščavami« pa bi bila področja, na katerih bi milijoni ljudi iskali rešitev pred posledicami atomske katastrofe. V največ primerih bi jo iskali zaman, kajti zastrupitev ozračja ne pozna politične razdelitve sveta, radioaktivne padavine se ne ustavijo pred državnimi mejami. Tudi Avstrija, ki bi ji bila kot nevtralni državi neposredna atomska vojna morda prihranjena, bi se znašla sredi milijonskega trpljenja in umiranja. Posledice morebitne atomske vojne so skratka nepopislne.

»Ugotoviti moram — pravi generalni sekretar OZN U Tant — da je le zelo malo ljudi popolnoma razumelo, kaj bi pomenila vojna z jedrskim orožjem. Posledica bi bila smrt v širokem svetovnem merilu; nagla smrt za majhno število srečnih, toda dolgotrajno trpljenje obolenja in razpada za človeštvo. Pred nami je problem — gol, strašen in neizogiben: ali naj napravimo konec človeštvu ali naj se človeštvo odpove uničenju?«

To usodno vprašanje se danes postavlja vsemu svetu, vsaki državi in vsakemu posameznemu človeku.

Koroški Slovenci pri prosvetnem ministru

V začetku tega tedna je bival na Koroškem prosvetni minister dr. Piffli-Percevic, ki je s predstavniki dežele obravnaval razne aktualne probleme šolstva. Pri tem je šlo zlasti za vprašanja v zvezi z gradnjo novih šolskih poslopij in ustanovitvijo koroške univerze.

Ob tej priložnosti je minister v navzočnosti sekcijških šefov dr. Frcka in dr. Wohl-gemutha sprejel tudi zastopnike koroških Slovencev, in sicer skupno delegacijo Zveze slovenskih organizacij na Koroškem in Narodnega sveta koroških Slovencev ter delegacijo Združenja staršev na slovenski gimnaziji v Celovcu.

Zastopniki koroških Slovencev so ministru tolmačili razne težave in želje glede manjšinskega šolstva. Predvsem so ga seznanili s težkočami slovenske gimnazije, ki nima lastnega poslopja in je zato že sedem let obsojena na stalni popoldanski pouk, kar predstavlja veliko obremenitev tako za učitelje in učence kakor tudi za starše. Ponovno so urgirali že več let obljubljeno gradnjo lastnega poslopja za slovensko srednjo šolo. Hkrati so ga opozorili na pomanjkanje učnih knjig za slovensko gimnazijo ter mu na podlagi konkretnih primerov orisali pomanjkljivo izvajanje določil manjšinskega zakona na dvojezičnih ljudskih in glavnih šolah.

Minister je na izvajanja obeh delegacij izjavil, da sicer razume in priznava upravičene pritožbe in želje, vendar je treba upoštevati tudi vse številne težave, ki ovirajo in zavlačujejo zadovoljivo rešitev. V zvezi z gradnjo poslopja za slovensko gimnazijo je dejal, da je to vprašanje povezano z doslej še nerešenim problemom pedagoške akademije in bo torej treba čakati še nekaj let. Glede nakazanih nedostatkov pri pouku slovenščine na ljudskih odnosno glavnih šolah vidi osnovni problem v pomanjkanju učiteljev, sicer pa — kakor je naglasil — organizacija osnovnega šolstva ne spada v pristojnost države, marveč je za ta vprašanja pristojna dežela.

Na zasedanju Generalne skupščine OZN

se že skoraj dva tedna borijo z začetnimi tažavami

Čeprav traja letošnje zasedanje Generalne skupščine OZN že skoraj dva tedna, še vedno niso prišli mimo začetnih težav. Zaradi tega tudi še ni uspelo sestaviti dokončnega dnevnega reda, tako da posamezni odbori ne morejo začeti z obravnavanjem številnih perečih vprašanj, velike svetovne probleme pa skušajo »zakulisno« reševati v razgovorih med posameznimi delegati. Predvsem med ameriškim zunanjim ministrom Ruskom in njegovim sovjetskim kolegom Gromikom, ki sta imela že več sestankov, se odvijajo živahne razprave, medtem ko generalni sekretar OZN U Tant, od katerega aktivnem poseganju v razprave bi bilo pričakovati še največ uspeha, leži bolan v bolnišnici.

Zasedanje Generalne skupščine se je začelo s tem, da so v svetovno organizacijo sprejeli tri nove člane: Malavijo, Malto in Zambijo. Po zahvalnih govorih predstavnikov teh treh držav se je začela splošna razprava, za katero pa doslej še ni bilo videti posebnega zanimanja.

V Sovjetski zvezi:

Znižanje vojaških izdatkov

Na zasedanju vrhovnega sovjeta je novi predsednik sovjetske vlade Kosigin predlagal znižanje vojaškega proračuna Sovjetske zveze za 500 milijonov rubljev v primerjavi s tekočim letom. Ta predlog je imenoval »korak dalje po poti utrjevanja miru, zmanjšanja mednarodne napetosti in doslednega uveljavljanja miroljubnega sožitja«.

Kakor znano, je Sovjetska zveza že lani zmanjšala svoje vojaške izdatke za 600 milijonov rubljev in pozvala tudi druge države, da sledijo njenemu zgledu.

nja, ker je večina delegacij mnenja, da razprava brez dnevnega reda sploh nima pravega pomena. Vendar pa je imel sovjetski zunanji minister Gromiko, kateri je predložil spomenico sovjetske vlade, v kateri so naštetih ukrepi, ki naj bi jih sprejeli za zmanjšanje mednarodne napetosti in za pospešitev razorožitve. V svoji spomenici sovjetska vlada predlaga, naj se kolikor mogoče kmalu doseže sporazum o naslednjih vprašanjih: skrajšanje vojaških proračunov; umik ali zmanjšanje števil tujih čet na ozemljih drugih držav; odprava tujih vojaških oporišč na ozemljih drugih držav; zavarovalni ukrepi, da se prepreči nadaljnje širjenje jedrskega orožja; prepoved uporabe atomskega orožja; ustanovitev brezatomskih področij; odprava bombnih letal; prepoved podzemeljskih poskusov z jedrskim orožjem; sklenitev nenapadalne pogodbe med državami Atlantskega in Varšavskega pakta;

preprečitev nenadnih napadov; zmanjšanje celotnega števila oboroženih sil.

Sovjetski predlogi v bistvu ne vsebujejo nič novega, pač pa so se medtem bistveno spremenile razmere v svetu in je po splošnem mnenju dozorel čas, ko bi v enem ali drugem vprašanju lahko dosegli sporazum. V to smer kažejo tudi sedanjí razgovori med zunanjima ministroma Amerike in Sovjetske zveze, ki sta se baje sporazumela, da se bosta konkretno pogajala o treh bistvenih problemih: zmanjšanju vojaških izdatkov, uničenju določenih tipov bombnikov ter o dopolnitvi moskovskega sporazuma o delni prepovedi jedrskih poskusov.

Na sedežu OZN tudi letos razpravljajo o vprašanju sprejema LR Kitajske v svetovno organizacijo. Opazovalci so sicer mnenja, da potrebne dvusetrajinske večine tolikrat še ne bo možno doseči, pač pa računajo, da bo za sprejem Kitajske letos glasovalo že kakih 60 delegacij. Posebno vlogo pri povečanju števila glasov za Kitajsko bo nedvomno igrala Francija, ki je še lani glasovala proti njenemu sprejemu, je pa ikomaj mesec dni kasneje navezala s Pekingom diplomatske odnose. Francoskemu zgledu pa bo nedvomno sledila tudi skupina dvanajstih afriških držav, ki imajo tesnejše stike s Francijo in so se doslej vedno pridružile stališču Pariza. Prihodnje leto, ko bo imela OZN svoje jubilejno 20. zasedanje, pa splošno pričakujejo, da bo tudi vprašanje LR Kitajske zadovoljivo rešeno.

V BEOGRADU ZASEDA

Kongres Zveze komunistov Jugoslavije

V ponedeljek je v Domu sindikatov v Beogradu začel s svojim delom VIII. kongres Zveze komunistov Jugoslavije. Kongresu prisostvuje 1563 delegatov, ki zastopa več kot milijon članov, katere združuje Zveza komunistov Jugoslavije. Na kongresu je navzočih tudi 29 delegacij komunističnih, socialističnih in delavskih strank iz vseh celin zemeljske obale.

Prvi dan kongresa je potekal v referatih generalnega sekretarja ZKJ Josipa Broza-Tita in predsednika Zvezne skupščine Edvarda Kardelja. Tito je v svojem referatu govoril tako o razvoju Jugoslavije od zadnjega kongresa leta 1958 kot o mednarodnem razvoju v tem času. Pri tem je zlasti poudaril, da je delavsko samoupravljanje temelj družbenega reda v Jugoslaviji in da mora kongres očistiti ta razvoj vsega, kar ovira nadaljnjo krepitev vloge delovnega človeka na vseh področjih odločanja o družbenih vprašanjih. Obširno je obravnaval tudi globoke spremembe v svetu in v mednarodnem delavskem gibanju.

Za predsednikom Titom je govoril predsednik Zvezne skupščine Edvard Kardelj o družbeno ekonomskih nalogah ZKJ, pri čemer je naglasil, da morajo biti sedanje izkušnje izhodišče za reševanje vseh nadaljnjih vprašanj na tem področju in da le kritika današnjega stanja lahko pokaže pot za socialistično akcijo v prihodnjem obdobju.

Kongres bo nakazal večjo pristojnost proizvajalcev glede uporabe sredstev. Poleg tega bo sprejel delovni program ZKJ ter spremenil in dopolnil njen statut, končno pa bo tudi ocenil razvoj mednarodnih odnosov.

Za kongres v Beogradu vlada tudi v svetu veliko zanimanje. To ne dokazujejo le delegacije iz 29 držav, marveč tudi 300 novinarjev, ki so prispeli na kongres iz vsega sveta. 40 redakcij časnikov, radia in televizije je poslalo na kongres svoje posebne poročevalce. Kongres bo jutri zaključil svoje delo.

Nacistični vojni zločini ne smejo zastarati

Odkar je zahodnonemška vlada sprejela sklep, da od prihodnjega maja dalje ne bo več zasledovala nacističnih vojni zločincev, je pogosto slišati glasove, ki pričajo o zaskrbljenosti vse protifašistične in demokratične javnosti v svetu. V mnogih državah so organizacije žrtev nacizma zavzele stališče k temu sklepu in izrazile mnenje, da zločini, kot jih je zagrešil nacizem, sploh ne smejo zastarati. Zahodnonemška vlada v zadnjem času sprejema odločne proteste iz raznih držav, v katerih je izražena zahteva, da mora svoj sklep spremeniti.

Med organizacijami, ki so se temeljito bavile s tem problemom, je tudi Zveza združenj borcev NOV Jugoslavije, ki je ugotovila, da je sklep zahodnonemške vlade povzročil sumničenja, vznemirjenost in kritiko po vsem svetu. Sklep namreč pomeni nadaljnje spodbujanje pronacističnih teženj in sil v Zahodni Nemčiji, ki jih v nobenem primeru ne bi smeli podcenjevati, hkrati pa priča, da se je zahodnonemška vlada postavila na stališče, da je že čas, da se formalno reši vseh mednarodnih obveznosti glede zasledovanja in kaznovanja nacističnih vojni zločincev.

Pred nedavnim je do tega vprašanja zavzel stališče tudi avstrijski pravosodni minister dr. Broda, ki je sicer podvomil v uspešnost morebitnega podaljšanja rok za zasledovanje teh zločinov, vendar je poudaril, da je treba pri dokončni odločitvi upoštevati tudi moralno plat vprašanja in si predočiti agronano gorje in nečloveške zločine, ki jih je zakrivil nacizem.

Francija grozi z izstopom iz Atlantskega pakta

Prizadevanja Amerike za ustanovitev multilateralne jedrske sile NATO niso naletela na ostre proteste le v vzhodnih državah, marveč povzročajo čedalje večje težave tudi v okviru zahodnega zavezništva. Prvi, ki se je izrekel proti temu načrtu, je bil francoski predsednik de Gaulle; njegovemu zgledu so pozneje sledile tudi druge zahodne države, tako da trenutno načrte Washingtona brezpogojno podpira le še Zahodna Nemčija, ki pač upa, da bo na ta način prišla do atomskega orožja.

Nesoglasja med Atlantsko zvezo in Francijo segajo že tako daleč, da je bilo pred nedavnim celo slišati, da namerava de Gaulle Francijo do leta 1969 izločiti iz NATO, hkrati pa odpovedati tudi francosko-zahodnonemško pogodbo, če bi Bonn še naprej vztrajal pri ustanovitvi multilateralne jedrske sile.

Država in gospodarstvo

Kakor na splošno v industrijskem svetu poskuša tudi naša država večati vpliv na gospodarstvo. Ta prizadevanja so tudi sama po sebi razumljiva. Kje bi bilo danes še življenje brez komunikacij, kot so železnice, ceste in javni promet ali pošta, telegraf in telefon, če se jih ne bi polastila država in jih postavila v službo in korist skupnosti? In nadalje: kako bi bilo z razvojem rudarstva, elektrogospodarstva in ključne industrije pri nas, če jih ne bi po letu 1945, ko je bila država izropana, industrijska podjetja pa večinoma opustošena, vzela država v last in skrbela za njihovo naglo obnovo? Danes bi nam prav gotovo ne šlo tako dobro, kot nam gre, kajti vsaka druga pot obnove po letu 1945 bi razliko med bogatimi in revnimi samo povečala. Verjetno še ne bi mogli govoriti o socialnih pridobitvah, ki se jih poslužujemo kot dobrin, ki so nam postale tekom let že same posebi razumljive.

Že v eni zadnjih številke smo na kratko prikazali vlogo države v akcijskih družbah, ki so pri nas najvažnejša oblika gospodarskih podjetij, zlasti industrijskih in ki združujejo 83 % akcijskega kapitala. V tem prikazu smo videli, da so država ter njene zveze dežele in občine udeležene na 276 od 516 akcijskih družb in da obvladajo ali nadzorujejo 165 akcijskih družb. V teh imajo skupno 16,9 milijarde šilingov ali 70 % vsega nominalnega kapitala. V zveznem proračunu za leto 1965 pa je predvideno, da bo država povečala svojo udeležbo na akcijskih družbah za 546 milijona šilingov, od tega bo vložila v elektrogospodarstvo 298, v industrijo pa 133 milijonov šilingov.

Udeležba države na akcijskem kapitalu je bila leta 1963 najmočnejša v energetskem gospodarstvu, kjer je znašala 99 %, in v industriji vozil, kjer je znašala 98 %. Po vrstnem redu sledijo potem kovinska industrija z 91, rudarstvo in predelava železa z 81, industrija kamnov z 80, kemična industrija s 70, industrija mineralnih olj z 69 in strojna industrija s 63 % državne udeležbe na akcijskem kapitalu.

Najbolj zanimiv je vpliv države na delovni trg v industriji. Po njenih panogah gledano je vpliv države najmočnejši na industrijo železa, za rudnike premoga in na industrijo mineralnih olj. Po teh industrijah odpade več kot 90 % zaposlenih na tovrstna področja. Znatno manjši je odstotek zaposlenih v kovinski industriji in industriji vozil, kjer odpade na področje in od države kontrolirana podjetja 76 in 72 % zaposlenih. V rudarstvu odpade 71, v elektroindustriji 38, v industriji, ki predeluje železo, 36 in v kemični industriji 35,4 odstotka zaposlenih. Skupno zaposluje področje in od države kontrolirana industrija blizu 195.000 ljudi ali 31 % vseh industrijskih delavcev.

V letu 1963 so področja ustvarila vrednost 59,7 milijarde šilingov, kar predstavlja pičlo tretjino v državi ustvarjenega socialnega produkta. Po gospodarskih skupinah gledano je delež področja podjetij na ustvarjenem socialnem produktu najnižji v obrti, kmetijstvu in gradbeništvu, kjer je znašal le 1 do 4 %, medtem ko je znašal v gozdarstvu že 20, v industriji 31, v bankah in zavarovalnicah 69, v prometu 78, v energetskem gospodarstvu pa 95 odstotkov. Področja banke vključno narodne banke in poštne hranilnice so lani ustvarile okroglo 3,2 milijarde šilingov socialnega produkta, področje zavarovalnice pa 1,4 milijarde.

Skupno gledano nam ta analiza, ki jo je izdelal institut za uporabno socialno in gospodarsko raziskovanje, kaže, da je vpliv države na gospodarska dogajanja v Avstriji zelo očiten. Država obvlada in kontrolira 30 % akcijskih družb, pri katerih ima 70 % akcijskega kapitala. Področja podjetja ustvarjajo eno tretjino socialnega produkta ali narodnega dohodka in zaposlujejo samo na industrijskem področju skoraj eno tretjino industrijskih delavcev. Iz tega sledi, da je država s svojo udeležbo zelo močan regulator razvoja gospodarstva in da preprečuje previske porast inozemske udeležbe na našem gospodarstvu, s tem pa tudi njegove nevarne konkurence. Slednjič je državna udeležba na našem gospodarstvu tudi najboljši regulator razvoja na delovnem trgu, ker je v njenem interesu, da skrbi za polno in trajno zaposlitev prebivalstva, kar bi inozemski lastniki gotovo ne skrbeli.

V PRIHODNIH PETIH LETIH:

KELAG bo investirala 1,2 milijarde šilingov v nove elektrarne

Koroška družba za elektrifikacijo KELAG je izdala obsežen program za boljše oskrbo Koroške z električno energijo. V ta namen bo do leta 1969 investirala 1,2 milijarde šilingov v gradnjo novih elektrarn. Poleg energetskega sistema Fragant in elektrarne v Gössnitz v dolini Mele, ki ju je že pričela graditi in ki bosta stala 600 milijonov šilingov in v zaključni fazi imela 120 milijonov kilovatnih ur letne zmogljivosti, ima KELAG v načrtu še gradnjo elektrarne na Zilji v bližini Brnce, elektrarno pri Oberdrauburgu in kalorično elektrarno na Srednjem Koroškem, ki bo obratovala z oljem. Če bo finančno ministrstvo načrt odobrilo, se bo KELAG podobno kot na elektrarni v Kazazah udeležila tudi na elektrarni na Bistrici v Rožu.

Potrošnja električne energije na Koroškem je zadnja leta tako narasla, da prihaja KELAG v izpolnjevanju svoje osnovne naloge, ki obstoja v oskrbi Koroške z električno energijo, v vedno večje težave. Električni tok mora v največji meri kupovati. Kupljeni tok pa je zelo drag, poleg tega pa postavlja ta način oskrbe Koroške z električno energijo podvelje in deželo v precejšnji odvisnosti. Zaradi tega bo družba mo-

bilizirala koroške rezerve za proizvodnjo električne energije, kar bo prišlo nedvomno tudi drugače v korist gospodarstvu in prebivalstvu dežele.

Za izgradnjo potrebnih dolinovodov ima KELAG predvidenih 40 milijonov šilingov. S tem nizkim zneskom bo lahko priključila nove elektrarne na svoje omrežje. Izvedba tega načrta je zaenkrat odvisna od vprašanj podražitve električnega toka, kar je za vso Avstrijo predmet razprav v paritetni komisiji za mezde in cene pri zvezni vladi. V ceni za električni tok namreč ni le zapadla njegova dobava, marveč tudi vzdrževanje polnebnega omrežja in elektrifikacija odmaknjenih kmečkih naselij. Zadržam za elektrifikacijo prispeva KELAG letno okoli 3,5 milijona šilingov. Ker gre pri tem večinoma za elektrifikacijo kmečkih naselij, pride v praksi do tega, da vrne KELAG kmetijstvu eno četrtino zneskov za tok v obliki subvencij za elektrifikacijo in v obliki vzdrževanja električnega omrežja.

Mednarodna lovska konferenca v Ljubljani

V soboto so se v Ljubljani srečali predstavniki lovske zveze Slovenije, Trsta, Gorice in Vidma ter avstrijskih lovske zveze iz Koroške, Štajerske in Tirolske na 13. mednarodni lovski konferenci. Take konference imajo imenovane lovske zveze vsako leto in sicer izmenoma v eni izmed sodelujočih držav.

Na konferenci, ki jo je vodil predsednik Lovske zveze Slovenije dr. Jože Benigar, so predvsem obravnavali zdravstveno stanje divjadi po loviščih ob mejah, lov na splošno ter razvoj inozemskega lovskega turizma.

Živahen razvoj na ljubljanskem letališču

Ljubljansko letališče na Brniku je te dni leto dni staro. Medtem je letališče stopilo v drugo fazo razvoja oz. izgradnje. Na eni strani so na letališču dan za dnem pristajala letala dveh jugoslovanskih in enajstih inozemskih letalskih družb, po drugi strani pa so letališče in objekti na njem rasli nemoteno naprej.

V prvem letu prometa je na ljubljanskem letališču na Brniku pristalo 1200 letal z 80 tisoč potnikov. Med njimi je bilo dobri dve tretjini inozemskih turistov. Prihodnjo pomlad pa bo na letališču pristalo prvo reaktivno potniško letalo na liniji Praga—Ljubljana, ki jo bo od 3. junija 1965 naprej vzdrževala kot dvanaesta inozemska družba češka letalska družba ČSA. Na tej liniji bo imela v prometu reaktivna letala TU-104, ki so 75 ton težka in lahko sprejmejo 80 potnikov. Kokor pa izgleda, bodo pričela na

ljubljanskem letališču pristajati tudi reaktivna letala drugih inozemskih letalskih družb, kajti to letališče je poleg beograjskega edino v Jugoslaviji, ki ima 3000 m dolgo pristajalno stezo, na kateri lahko pristajajo reaktivna potniška letala. Vsekakor se številne letalske družbe že zdaj zelo zanimajo za pristajanje svojih letal na tem letališču.

Jutri teden se bo na ljubljanskem letališču na Brniku pričel zimski letalski promet. Sezona zimskega letalskega prometa bo trajala do konca marca. Letala Adria avio-prometa bodo vozila na letališče turiste iz Anglije in Zahodne Nemčije, letala nizozemske letalske družbe Martins pa turiste iz Amsterdamu. Najavljenih pa je tudi več tujih letal, ki bodo pripeljala mornariške posadke za tuje ladje v Trstu, Kopru in Reki.

Razmah poljskega gospodarstva

Letos se poljsko gospodarstvo razvija z enakim razmahom kot lani. Po vseh področjih gospodarske dejavnosti so na Poljskem tudi letos dosegli razveseljive rezultate, največje uspehe pa so dosegli na področju kmetijstva, ki je bilo že več let zelo pereč problem. Že lani so se hektarski donosi kmetijskih kultur vidno povečali. Enako zadovoljivo raven v kmetijstvu so zabeležili tudi letos.

Če gledamo skozi prizmo razvoja gospodarstva, je letos tudi industrija dosegla vidne uspehe. Kljub mnogim težavam je letos industrijska proizvodnja desetkrat večja, kot je bila pred 15 leti. Povprečna stopnja letnega porasta znaša zadnja leta 12 %. Najbolj narašča proizvodnja strojne industrije, vsled česar postaja poljska industrija vsako leto večji izvoznik strojev. Lani je proizvodnja strojev znašala 24 % celotne industrijske proizvodnje in 34 % celotnega izvoza. Kakor pa izgleda, se bo to naraščanje letos še povečalo. Velike uspehe dosega tudi kemična industrija in industrija gradbenega materiala. Letni porast teh dveh industrijskih panog znaša v zadnjih letih 15 %. Proizvodnja električne ener-

gije se je v razdobju zadnjih petih let povečala letno za 4,4 %, proizvodnja aluminija za 3,1 %, surovega jekla pa za 3,2 %.

Spričo tega se je zadnja leta struktura poljskega izvoza bistveno spremenila. Leta 1956 je Poljska v glavnem izvažala živilske proizvode, ki so predstavljali 75 % celotnega izvoza. Lani pa se je struktura izvoza vidno spremenila v prid strojev in industrijskega potrošniškega blaga.

Zadnja leta so na Poljskem precej investirali v izgradnjo tovarn. Lani so zgradili nad 400 objektov, med njimi tovarne umetnih tkanin, nove jeklarne in železarnice. Letos že žanjejo od njih prve uspehe. Proizvodnjo surovega železa so povečali za 120.000 ton, proizvodnjo aluminija za 75.000 ton, elektrolitičnega cinka za 230.000 ton in svinca za 52.500 ton. Izredno se je letos povečala tudi proizvodnja raznih goriv, ki bo znašala okoli 115 milijonov ton. V kemični industriji prehajajo letos na avtomatizacijo proizvodnje. V proizvodnji žveplene kisline je Poljska prva država v območju SEV.

POŠIROKEM SVETU

BONN. — Vrhovni ameriški tožilec na nürnberškem procesu Robert Kempner je v govoru študentom nürnberške univerze zahleval, da je treba začeti akcijo proti nacističnim zločincem, ki še vedno svobodno živijo v Zahodni Nemčiji. Odločno je nastopil proti sklepu zahodnonemške vlade, po katerem od maja prihodnjega leta ne bodo več preganjali nacističnih zločincev. Poudaril je, da je bilo samo nekaj nacističnih zločincev kaznovanih za svoja hudodelstva, medtem ko je v pokolih v koncentracijskih taboriščih sodelovalo najmanj 10.000 nacistov. V Zahodni Nemčiji niso uvedli nobenega postopka niti preiskave proti več kot 7000 nacistom, ki so bili na važnih položajih v Hitlerjevi varnostni službi; nekažnovani so ostali tudi člani nacističnih sodišč, ki so obsodili na smrt borce odporne gibanja, antifasiste in druge nasprotnike nacističnega režima. Kempner je dejal, da ne sme biti omejitve za zakonsko preganjanje nacističnih zločincev, ki so krivi množičnih umorov.

RIO DE JANEIRO. — Zahodnonemško veleposlanstvo v Venezueli je objavilo, da se bivši Hitlerjev namestnik in eden najhujših vojnih zločincev Martin Bormann nedvomno „skriva nekje v Južni Ameriki“. Vse latinskoameriške države so bile pozvane, naj razglasijo tiralice za Martinom Bormannom in drugimi nacističnimi zločinci. Ugledni južnoameriški listi prav tako poročajo, da je v Latinski Ameriki široka mreža nacističnih kriminalcev, med katerimi sta Martin Bormann in Josef Mengele. Oblosti nekaterih latinskoameriških držav so že izdale ukaz za aretacijo teh zločincev, zahodnonemška vlada pa je za ugrabitev Bormanna razpisala doslej najvišjo nagrado — 600 tisoč šilingov.

KAIRO. — Kairski tisk je objavil vest, da bo predsednik kitajske vlade Ču En Lai marca prihodnjega leta obiskal Združeno arabsko republiko. V Kairu se bo pogovarjal o problemih, ki naj bi jih obravnavali na prihodnji konferenci afriških in azijskih držav. Hkrati naj bi Ču En Lai obiskal še nekatere druge arabske države, ki jih je izpustil na svoji lanskimi turneji.

PARIZ. — Skupščina zahodnoevropske unije je na svojem zasedanju v Parizu sprejela resolucijo, v kateri zahteva, da se sestanejo voditelji sedmih držav, članic te organizacije, ki bi pripravili pot do politične združitve Zahodne Evrope. Na tej konferenci na vrhu naj bi določili osnovne cilje unije in zadali vladam sedmih držav naloge, da skupaj pripravijo politično združitve Evrope. V resoluciji je povedano, da je potrebno enotno stališče včlanjenih držav do zunanjepolitičnih in obrambnih vprašanj. Skupščina je podprla tudi načrt o ustanovitvi multilateralne Jedske sil NATO.

MOSKVA. — Komite vojnih veteranov Sovjetske zveze je ostro protestiral proti sklepu zahodnonemške vlade, da od maja prihodnjega leta ne kliče več na odgovornost nacističnih vojnih zločincev. Komite poudarja, da ostudnih nacističnih zločinov ni mogoče obravnavati v okviru normalnih pravnih zakonov in da torej ti zločini ne morejo zastarati. Zato je sklep zahodnonemške vlade nezakonit.

WASHINGTON. — V Washingtonu je začela delati posebna komisija, ki jo vodi bivši pomočnik sekretarja za obrambo Gilpatrick in ki bo pripravila za predsednika Johnsona predloge o tem, kako preprečiti širjenje jedskega orožja. Predstavniki Amerike, Velike Britanije, Kanade in Italije pa so v ameriškem zunanjem ministertvu obravnavali razne vidike razorožitve ter predloge, ki jih bodo sprožili v generalni skupščini OZN in prihodnje leto na ženevski razorožitveni konferenci.

VARŠAVA. — Na podlagi dovoljenja poljske vlade bo sodišče iz Frankfurtu opravilo pregled v bivšem nacističnem taborišču Oswiecim-Brzezinka (Auschwitz-Birkenau), da bi ugotovilo krivdo skupine pripadnikov nekdanjega poveljstva tega taborišča, ki jim zdaj sodijo v Frankfurtu. Obisk v taborišču je predviden za jutri, udeležili pa se ga bodo frankfurtski sodniki, tirarje tožili in več zagovornikov obtožencev, medtem ko so obtoženi zločinci odklonili, da bi šli na kraj vojnih zločinov.

GORICA. — Dejstvo, da je bil slovenski profesor dr. Rožič imenovan za ravnatelja italijanske gimnazije v Gorici, je močno razburilo duhove neofasistov, ki so zaradi tega uprizorili strupeno hujskaško kampanjo. Gorški Slovenci so neofasistično gonjo ostro obsodili, pozneje pa so se obsodbi pridružili tudi mladinske organizacije italijanskih strank. Zadeva se je končala pred gorškim sodiščem, kjer sta obtožena predstavnika neofasistov izjavila, da proti dr. Rožiču nimata nobenih očitkov, marveč je bila uprizorjena gonja le „v skladu s splošnimi smernicami gibanja“, kateremu pripadata. Tako je propadel poskus neofasistov, da bi na primeru slovenskega vzgojitelja spel zanelili protislovensko gonjo v Gorici.

RIO DE JANEIRO. — Bivši argentinski diktator Juan Peron, ki je s španskim letalom prispel v Brazilijo, od kod je nameraval uvesti priprave za povratek v Argentino, se je moral sprevrniti v Španijo, ker mu je Brazilija odpovedala gostoljubje. Voditelji peronističnega gibanja pa so še vedno prepričani, da se bo njihov vodja povrnil čez en mesec, čeprav v argentinski javnosti vedno bolj prevladuje mnenje, da bi njegov povratek povzročil nevarno krizo.

PARIZ. — Francoska narodna skupščina je z 278 proti 178 in 16 vzdržanimi glasovi sprejela zakon o francoskem vojaškem programu za naslednjih pet let. Ta program daje očitno prednost jedskemu orožju, saj so v ta namen določili kar 41 odstotkov vseh vaških izdatkov, ki bodo v petletnem obdobju dosegli 54.898 milijonov frankov.

DUNAJ. — Vizekanler dr. Pillermann je te dni bil na obisku na Češkoslovaškem, kjer je bil ob tej priložnosti podpisani tudi sporazum o bodočem sodelovanju med avstrijsko področje industrijo ter češkoslovaškimi gospodarskimi ustanovami.

WASHINGTON. — Ameriški predsednik Johnson je močno zaskrbljen zaradi težav, ki se pojavljajo pri združitvi Zahodne in zlasti pri ustanavljanju multilateralne Jedske sil NATO. Zato je zahodne države pozval, naj bodo enotne in naj delujejo skladno.

Med novimi knjigami

Še ni dolgo od tega, ko je pri koroški založbi dr. Bertl Petrei (Zihpolje) izšla nova pesniška zbirka znanega koroškega pesnika Rudniggerja z značilnim naslovom »Človek brez smeha je kot spanec brez sanj« (A Mensch ohne Lachen ist a Schlaf ohne Traum); zadostovalo je le nekaj mesecev in knjiga je bila razprodana. Vsekakor zelo prepričljiv dokaz, da Rudnigger ni le znan, marveč tudi priljubljen kot mojster zabavne poezije.

Ista založba se je zato odločila, da prese- neti knjižni trg z »novim Rudniggerjem« in tako je pred nedavnim izšla knjižica »Molitve z vrta božjega« (Gebete aus dem Garten Gottes). Zelo okusno opremljena zbirka obsega 48 strani, na katerih je zbranih 20 pesmic in prav toliko ilustracij, ki jih je prispeval Fritz Berger. Svoje »molitvice« je Rudnigger posvetil naravi in pripoveduje o posameznih vrstah rastlin, cvetlic in sadežev. Njegov lirski cvetlični vrt — kakor ime- nuje zbirko Walther Novotny, ki je napisal spremne besede — je res nekaj izredno lepega v današnjem času, ko človek atomske do- be, motorizacije in vesoljskih poletov vse pre- redko najde pot v naravo in v svojem hla- stanju po materialnih dobrinah vse prečesto pozabi, da ob njem in okoli njega klije tudi še drugo življenje. Rudniggerjeve pesmi so po- rojene iz ljubezni do narave, katero hoče pri- bližati bralcu s svojim zdravim smislom za humor in tako je njegova nova pesniška zbir- ka izraz globoke človečnosti in silnega opti- mizma, skratka tisto, kar nam tudi v današ- njem času življenje olopša in poglubi.

»Molitve z vrta božjega«, ki jih je Wilhelm Rudnigger skkal v čudovito cvetlično prepro- go, so nedvomno dragocen prispevek v za- kladnico koroškega pesništva, založba Bertl Petrei pa je z izdajo te pesniške zbirke po- skrbela za lepo darilo vsem, ki so tudi v dobi zmagoslavnega poleta tehnike in znanosti ohranili čut za lepote narave.

KULTURNE DROBTINE

● V Beogradu so podpisali sporazum o kulturnem so- delovanju med Jugoslavijo in Češkoslovaško za obdobje 1965 in 1966. Sporazum predvideva obširno razširitev so- delovanja na področju prosvete in visokega šolstva. Predvidena je tudi številna izmenjava predstavnikov glas- benega, likovnega, gledališkega, književnega in druge- ga kulturnega življenja obeh držav.

● Za desetletnico smrti znanega dirigenta Wilhelma Furtwänglerja je imel Kraljevski filharmonični orkester v Londonu spominski koncert, na katerem so pod vo- dstvom dirigenta Hansa-Huberta Schöndorfa izvajali Beel- hovno uverturo »Coriolan« in »Eroico«, Brahmsove va- riacije na Haydnovo temo ter preludij in smrt iz Wag- nerjeve opere »Tristan in Izolda«.

● V počastitev Ivana Cankarja je Društvo slovenskih književnikov priredilo v ljubljanski Drami večer sloven- ske proze, na katerem so sodelovali slovenski pisatelji od Franceta Bevka do Pavla Zidarja, torej zastopniki več generacij. Dohodek prireditve so namenili za živno nedavnih poplav v Zagrebu.

● Prireditelji vsakoletnega filmskega festivala v za- hodnem Berlinu se v zadnjem času močno trudijo, da bi za sodelovanje na tej prireditvi pridobili tudi vzhodno- evropske države in tako dvignili raven festivala.

● Na nedavnem zasedanju Intervizije v Leningradu je bilo povedano, da se je v petih letih obstaja le in- stitucije številno programov povečalo za 3,5 krat, tele- vizijska izmenjava pa je obogatila nacionalne progra- me članic Intervizije z novimi možnostmi in oblikami. Ob tej priložnosti so tudi naglasili, da je zelo pomem- ben televizijski kanal med Moskvo in Berlinom, ki so ga pred nedavnim uspešno preizkusili.

Novi slovenski Kulturni dom v Trstu

bo postal torišče plemenitega kulturnega tekmovanja

V navzočnosti številnih predstavnikov kulturnega in političnega življenja obeh narodnosti, zastopnikov oblasti ter gostov iz sosednih dežel — koroške Slovence je zastopal predsed- nik Slovenske prosvetne zveze dr. Franci Zwitter — je bil zadnjo soboto slovesno odprt novi slovenski Kulturni dom v Trstu. 44 let po požigu nekdanjega Narodnega doma so tržaški Slovenci spet dobili svoje kulturno središče, ki — kakor je rečeno v spominski li- stini, katero so leta 1957 vzdali v temelje novega doma — naj služi kulturnemu in pro- svetnemu življenju tržaških Slovencev, s svojim obstojem pa naj priča, »da so nekdanje mrznje in razdori pokopani in da sta oba domača naroda v Trstu in na njegovem ozemlju na poti medsebojne spoštovanja namerjena k novim ciljem kulturnega sodelovanja in pri- jateljskega sožitja«.

Na slavnosti sta govorila predsednik začas- nega upravnega odbora Kulturnega doma dr. Frane Tončič in vladni komisar dr. Libero Mazza; dr. Tončič je najprej v italijanski pozdravil zastopnike oblasti in nato v sloven- ščini nadaljeval svoj govor, ki ga je ob koncu prebral še v italijanski, medtem ko je dr. Mazza govoril v italijanski in so njegov go- vor nato prebrali v slovenščini.

Dr. Tončič se je najprej zahvalil zastopni- kom oblasti za njihovo udeležbo ter dejal: Želel bi videti v tem svečano potrjen volje vseh zastopanih oblasti, da bi, vsaka v me- jah svoje pristojnosti in v vzdušju pomiritve, ki se postopoma ustvarja, vtisnile reševanju slovenskih kulturnih vprašanj novo smer, skladno z demokratičnimi načeli, na katerih sloni italijanska republika, rojena iz odpor- niškega gibanja, in v soglasju z določbami ustave glede slovenske manjšine. Današnji dan je za tržaške Slovence velik dan; po dvajset- letnem neurju, tekoma katerega smo poleg du- hovnega in fizičnega nasilja utrpeli še razde- janje in izropanje vseh naših številnih kultur- nih ustanov brez izjeme in s tem neprecenljivo moralno ter materialno škodo, nam zopet vstaja iz ruševin naših prejšnjih kulturnih se- dežev ta naš novi Kulturni dom.

»Po kulturnem domu je naša manjšina te- kom teh dolgih let hrepnela kakor po vsak- danjem kruhu — je v svojem govoru naglasil dr. Tončič — kajti Slovenci, čeravno malo- številni, smo narod brez nepismenih, blasteč po kulturnem napredku, narod, ki si je ob- enem svest, da če nam je uspelo preživeti strahotna razdobja naše zgodovine, dolgujemo za to hvalno svoji navezanosti lastni zemlji in lastnemu jeziku in predvsem enaki kulturni ravni z drugimi narodi, katerim sta bila zem- ljepisni položaj in zgodovina bolj naklonjena kot nam.«

Zahvalil se je vsem, ki so prispevali za iz- gradnjo novega doma, predvsem pa italijanski vladi, katere je na podlagi italijansko-jugoslo- vanskega sporazuma iz leta 1954 dala za gradnjo doma na razpolago 500 milijonov lir. Čeravno znesek — je v tej zvezi izjavil — dan na razpolago za zidavo tega doma, kljub svo- ji izdatnosti ni zadostoval za kritje vseh po- trebnih stroškov in čeravno s tem zneskom ni poravnana niti samo materialna škoda, ki smo jo pretrpeli pod prejšnjim režimom, cenimo to gesto italijanske demokratične republike, ker vidimo v njem njeno voljo, da bi se popravile krivice, ki smo jih utrpeli. Ob koncu pa je poudaril:

»V tem Kulturnem domu ne bo smelo biti mesta za podžiganje strankarskih in narod- nostnih sporov; biti bo moral torišče za naše plemenito kulturno tekmovanje; iz njega bo- mo posredovali našim italijanskim soseska- nom in po njih italijanskemu kulturnemu

okolju naše kulturne ustvaritve, v njem pa bomo bolj spoznavali tudi dosežke italijan- ske kulture. Tako bosta omogočena boljše vz-ajemno spoznavanje in večje vzajemno spoš- tovanje.«

Vladni komisar dr. Mazza pa je v svojem govoru med drugim dejal: Otvoritev tega le- pega in modernega Kulturnega doma za slo- vensko etnično skupino izpričuje duh svobo- de, enakosti in demokracije, ki navdihuje de- lovanje vlade, katero imam tukaj čast pred- stavljati pred italijanskimi državljani sloven- skega jezika. Naj bo ta dom odprt vsem raz- ličnim strujam slovenske misli in naj pred- stavlja prosvetno središče, ki bo sicer imelo za cilj poglavitno slovenske kulture, a naj ven- dar ne zanemarija širjenje znanja italijanske kulture v njenih najpomembnejših in najvišjih dosežkih. Vlada ima namen, še nadalje jam- čiti vsak svoboden izraz misli in kulture v okviru demokratične enakopravnosti vseh ita- lijanskih državljanov, čeprav različnega jezi- ka, zavračajoč vsakršno diskriminacijo med pripadniki celotne skupnosti, ki so vsi enaki pred zakonom — tako v uživanju svojih prav- vic kot v izpolnjevanju dolžnosti. Izrazimo z vedrim duhom naše voščilo in naše upe gle- de odnosov med obema narodnostnima skupi- nama v tem našem Trstu. Želimo, naj bi te- meljili ti odnosi na vzajemnem spoštovanju v medsebojnem zaupanju, v strpnosti in v de- demokratični varnosti. Državljeni slovenskega

Zanimiva razstava

v celovski „Galeriji 61“

Pred bližnjimi prazniki je celovška »Galerija 61« spel poskrbela za za- nimivo razstavo, ki nudi nekaj pre- rez skozi ustvarjanje sodobnih koro- škikh in avstrijskih umelnic. Imena sodelujočih — Valentin Oman, Gisel- bert Holke, Rudolf Kedl, Anton Lehmen in Sepp Schmölder — niso nova; gre izključno za umetnike, ki so se v tej galeriji že prej predstavili, poleg tega pa so, če izvajamo Schmölderja, sodelovali tudi na letošnji raz- stavi »Okno Avstrije« v Spittalu ob Dravi ter nato razstavljali v ljubljanski Mesini galeriji. Mnogi izmed njih so bili zastopani tudi na velikih med- narodnih razstavah, kjer so bili delež- ni lepih uspehov, ki se odražajo v raznih nagradah in priznanjih.

Za sedanjo razstavo, ki bo odprta do 23. decembra, so prispevali delo- ma že znana dela, katerim se pri- družijo še vrsta njihovih najnovejših stvar, tako da je razstava hkrati po- gled nazaj in naprej.

jezika naj vedo, da pri varovanju naše civili- zacije in naših demokratičnih načel nimamo ni- kakih predsodkov do nikogar, da ne delamo in ne trpimo diskriminacij in cenimo in spo- štujemo vse tiste, ki izpričujejo lojalnost, de- lavnost, korektnost in vzvišena moralna na- čela. To so naša čustva, to je obveza svobode za slovensko manjšino, za katero jamči ita- lijanska država.

O ureditvi novega slovenskega Kulturnega doma v Trstu bomo obširno poročali v pri- hodnji številki našega lista.

Dijaki slovenske gimnazije v Celovcu

so nastopili v celovškem Mestnem gledališču

Več sto ljudi iz raznih krajev južne Koroške — med njimi so bili posebno številno zastopani starši naših dijakov — se je v torek popoldne zbralo v celovškem Mestnem gledališču. Prišli so na povabilo dijakov slovenske gimnazije, ki so ob sodelovanju gledališkega orkestra uprizorili Gržinčičevo opereto »Miklavž prihaja«. Kot častni gost- je so se prireditve udeležili deželni glavar Wedenig z ženo, vodja kulturnega refera- ta koroške deželne vlade dvorni svetnik dr. Rudan in jugoslovanski generalni konzul v Celovcu Pirkovič. Razumljivo pa so bili navzoči tudi številni profesorji slovenske gim- nazije ter oba nadzornika za manjšinsko šolstvo.

Govoriti o kvaliteti uprizorjenega odrskega dela ni lahko. Če bi trdili, da je to umetnina, vredna uprizoritve v najvišji kulturni ustanovi dežele, bi morali sami sebi ali na ljubo komu drugemu govoriti neresnico in bi zapadli grehu laži; če bi zapisali, da je tako vsebinsko kot oblikovno izraz primitivizma, bi nam še kdo očital sakrileg; če pa bi se sploh drznili ugotoviti, da je pri celi stvari vsaj do neke mere — igral- sko, pevsko in predvsem scenografsko — prepričal edinele prizor iz pekla, potem bi nas pač proglasili za brezverce, ki zaslužimo cerkveno kazen.

Torej se v podrobnosti raje ne bi spuščali, sodbo prepuščamo vsem tistim, ki so si predstavo sami ogledali. Ugotoviti hočemo le to, da o ljubezni in zavzetosti naše mladine za slovensko pesem in besedo ni nobenega dvoma. Nasprotno: ob raznih drugih priložnostih so dijaki slovenske gimnazije že dovolj jasno dokazali, da so zmogljivi in pripravljeni, predstaviti se javnosti tudi s kvalitetnimi prireditvami.

Torkovo predstavo bodo dijaki ponovili prihodnjo nedeljo prav tako ob 14. uri v celovškem Mestnem gledališču.

Dr. Janko Pleterški:

2

Progresivne težnje med Slovenci na Koroškem

V deželi ni bilo slovenske liberal- ne stranke, ki bi politično oblikovala slovensko meščanstvo v koroških me- stih in na podeželju. Premožni kmet- je, urgovci, obrtniki in podobni so se politično priključili nemški nacio- nalni liberalni stranki, kolikor jih od tega koraka ni zadržala njihova na- rodna zavest. Kajti nemška nacional- na liberalna stranka je delovala na vsi moč, da ohrani in utrdi popolno prevlado nemškega meščanstva v de- želi in da prepreči osvobodilne tež- nje koroškega slovenskega ljudstva. Krotki obrambni značaj slovenskega narodnega gibanja na Koroškem v 19. stoletju si razlagamo prav z dej- stvom, da ni zajemalo tudi sloven- skega meščanstva.

Konservativno narodnjaštvo ni bilo privlačno niti za slovenskega delav- ca. Kljub temu, da lahko pri volit- vah v zadnjem desetletju pred prvo svetovno vojno, ki so bile izvedene na osnovi splošne volilne pravice, ugotavljamo, da tudi koroško slo- vensko delavstvo ni bilo brez narod- nega čuta, da je ta čut nastajal kot naravni odpor proti nedemokratič- nim prizadevanjem nemškega meščan- stva, se je slovensko delavstvo poli- tično oklepalo socialne demokratske stranke, v kateri je videlo svojo pravo razredno organizacijo, ne glede na

njen nemški značaj. Koroška socialna demokracija je v praksi nastopala proti prizadevanjem za narodno ena- kopravnost Slovencev na Koroškem. Ni videla demokratične vsebine teh prizadevanj, kljub temu, da so se slo- venski volivci v posameznih predelih Koroške, kjer niso imeli možnosti sa- mostojnega političnega nastopa, prav iz narodnih nagibov pri volitvah od- ločali za socialno demokratično ka- lendarista (beljaška okolica, Zgornji Rož). Koroška socialna demokracija je delavce odvrčala od tega, da bi v nacionalnem vprašanju videli stvar, ki zadeva tudi njih same. Po- udarjala je, da je nacionalni boj iz- ključno stvar meščanstva in pri tem ni razlikovala boja za ohranitev po- litičnih in gospodarskih privilegijev od prizadevanj za demokratično ena- kopravnost. V zadnjih letih pred prvo svetovno vojno, ko je napadal- ni pritisk nemškega nacionalizma vedno bolj naraščal in ko je nemško meščanstvo poskušalo organizirati množične prireditve na slovenskem področju, je takšno stališče koroške socialne demokracije dejansko slabi- lo akcijo nemškega meščanstva. Kmečko prebivalstvo je bilo v veliki večini na strani slovenske stranke, ki

je tedaj nastopala v duhu trialistič- nega programa, delavstvo pa se ni udeleževalo ne teh ne onih priredi- tev in tako nemška akcija ni imela svoje množične podlage. Že tedaj je bilo očitno, da je v koroškem nacio- nalnem vprašanju odločilna sila de- lavska stranka. Slovenska meščanska politika na Koroškem tega dejstva ni videla ali pa tudi ni hotela videti in si ni prizadevala, da bi za čas, ko bi bilo treba uresničiti naravno pravico Slovencev na samoodlobo, zagotovi- la vsaj takšno razmeroma ugodno, abstinenčno stališče koroške socialne demokracije.

Ko so se po prvi svetovni vojni na področju nekdanje avstroogrske monarhije oblikovale samostojne na- rodne države, bi po svojem pretežno slovenskem značaju prebivalstva ves južni del Koroške moral postati del države SHS. To je nemško meščan- stvo na Koroškem v prvem času po končani vojni tudi pričakovalo. Na- rodna vlada SHS v Ljubljani pa slo- venskega ozemlja na Koroškem ni ni- ti vojaško zasedla niti se ni sporazu- mela s koroško deželno vlado in pa z vlado na Dunaju o razmejitev ob- lasti na Koroškem, čeprav so Avstrij- ci v prvem času na to bili priprav- ljeni. Neodločeni položaj in pa še druge mednarodne okoliščine so dali

nemškemu meščanstvu na Koroškem ugodno priložnost, da pripravi ob- oroženi boj za ohranitev stare de- želne meje, ki naj bi postala meja nemške države. V tem odločilnem trenutku se je koroška socialna demo- kratska stranka odločno postavila ob stran nemškim nacionalistom in s tem položaj odločno spremenila na škodo stvari slovenske narodne sa- moodlobo.

26. oktobra 1918 se je namesto nekdanje deželne vlade ustanovil deželni izvršni odbor, v katerega so vstopili tudi socialdemokrati. 11. no- vembra 1918 pa se je sestel deželni zbor, v katerem so med 58 imeli socialdemokrati 18 poslancev, razen tega pa še 2 vojaška predstavnika. Socialdemokrati so v deželnem zboru 3. decembra 1918 soglasno pod- prli predlog meščanskih strank za organiziranje oboroženega boja proti jugoslovanskim enotam z naslednjo utemeljitvijo: »Vselej smo se bojevali za pravico narodov na samoodlobo in zahtevamo isto pravico tudi za nemški narod. Vdor jugoslovanskih čet v nemška področja Koroške je kršitev pravice na samoodlobo in hoče prehiteti sklep mirovne konfe- rence.«¹⁰ Pravico narodov na samo-

odlobo, na katero se izjavi sklicu- je, postavlja v resnici na glavo. Ju- goslovanske enote so na Koroškem zasedle le del slovenskega področja in s tem, da izjavi socialdemokrat- ske stranke ta področja označuje kot nemško ozemlje, dejansko zanika, da bi Slovenci na Koroškem imeli pravo na narodno samoodlobo.¹¹

Vsa politična sila nemške socialne demokracije na Koroškem — in ta je ob koncu vojne izredno narasla — je bila zastavljena proti delitvi dežele po narodnostih, proti prizna- nju samoodlobo slovenskega naroda in to v vseh obdobjih tega do- gajanja, od oborožene borbe, v ka- teri je glavno silo pomenila ravno socialdemokratska vojaška organiza- cija »Volkswehr«, do plebiscita 10. oktobra 1920, ki ga je koroškim Slo- vencem vsilila st. germainška mirov- na pogodba.

Vse to dogajanje še čaka posebne zgodovinske obdelave. Že zdaj pa je nedvomno, da je za izid plebiscita, pri katerem je okrog 10.000 Sloven- cev glasovalo za Avstrijo, bilo od- ločilno ravno zadržanje nemške so- cialdemokratske stranke.

(Dalje prihodnjič)

¹⁰) Abwehrkampf und Volksabstimmung in Kärnten 1918—1920, herausgegeben im Auftrage der Sozialdemokratischen Landespartei-vertretung Kärntens von Hans Lager, Klagenfurt 1930, str. 21. Odslej kratko: Lager.

¹¹) Prim. Vojne akcije u Koroškoj 1918/19 godine, obradio polpukovnik Zdravko Seru-čar, Vojnoistorijski institut J. A., Beograd 1950.

Objava

DRŽAVNE GIMNAZIJE ZA SLOVENCE

V tem šolskem letu končamo prvo tromesečje 12. decembra 1964 in ta dan dobijo dijaki tudi prva spričevala.

V soboto, 19. decembra ob 9. uri dopoldne je v Modri dvorani Doma glasbe (Konzerthaus) občni zbor Združenja staršev.

Popoldne od 13. do 16. ure je na šoli v Lerchenfeldgasse Dan staršev. V tem času so vsi profesorji na šoli in prosimo, da se starši te priložnosti tudi polnoštevilno poslužijo.

Ravnateljstvo

Od jutri naprej:

Cesta na Dobrač odprta

Od jutri naprej bo novozgrajena cesta iz Beljaka na Dobrač odprta za avtomobilski promet, čeprav bo uradno predana svojemu namenu šele prihodnjo pomlad. Vožnja po cesti bo povezana s plačilom mule, ki bo znašala za avtomobile s koroško registracijo 15 šilingov na osebo, za druge avtomobile pa 20 šilingov na osebo. Za otroke do 6. leta starosti mule ne bo treba plačevati, za otroke med 6. in 14. letom pa 7,50 šilingov. Avtobusi in VW-busi bodo morali plačati vsaj 45 šilingov mule.

Nova cesta iz Beljaka na Dobrač je 16,5 kilometra dolga in odpira pot do lepih smučarskih terenov vrh sončnega Dobrača. Gradnja ceste je stala 67,5 milijona šilingov. Njena trasa je speljana lepo položno, saj znaša največja vzpetina komaj 10,8 %. Ob trasi so številni parkirni prostori, kjer parkira lahko tudi 600 avtomobilov.

Več industrije v Podjuni!

Okrajna sindikalna konferenca v Velikovu je minuli petek pod predsedstvom deželnega poslanca Lubasa sklenila resolucijo, v kateri je zahtevala močnejšo industrializacijo okraja, ki edina more omogočiti zagotovitev več trajnih delovnih mest za prebivalstvo Podjune. V svoji resoluciji je konferenca zahtevala, da pristojna mesta proučijo možnost, da bi v zvezi z gradnjo naftnega daljnovoda Trst—Dunaj nastala v obmejnem pasu rafinerija, ki bi bila povezana s petrokemično industrijo.

V svoji resoluciji je konferenca tudi zahtevala, da je treba podpreti vsa prizadevanja za ustanovitev odgovarjajočega podjetja poddržavljene industrije v območju Pliberka ter se zavzela za nadaljnje pospeševanje turizma, zlasti zimskega, v čigar namen bi bilo potrebno, da bi z žičnico odprli Obir za zimski turizem.

KOLEDAR

Petek, 11. december: Damaz
Sobota, 12. december: Maksencij
Nedelja, 13. december: Lucija
Ponedeljek, 14. december: Bertold
Torek, 15. december: Maksimin
Sreda, 16. december: Evzebij
Četrtek, 17. december: Lazar

Važen termin za politično oškodovane

Avstrijska zakonodaja o socialnem zavarovanju vsebuje nekaj določil za zaščito oseb, ki so bile v času od 6. marca 1933 do 9. maja 1945 zasledovane iz političnih in verskih razlogov ali zaradi svojega porekla in ki so zaradi tega utrpeli škodo na področju socialnega zavarovanja. Po določitih tozadevnih zakonov dobijo lahko spet pravico do pokojnine, doba zapora, emigracije, izobčenja ali brezposelnosti iz gornjih razlogov pa se jim lahko zaračuna v zavarovalni čas.

Večinoma so te osebe že vložile potrebne prošnje, vendar jih je tudi še dokajšnje število, ki še niso prijavile škode, ki so jo utrpeli na področju socialnega zavarovanja. Termin za prijavo te škode poleče končnoveljavno z 31. decembrom 1964. Le do tega datuma je še mogoče vložiti prošnje za ugodnosti v socialnem zavarovanju, ki jih navaja § 500 ff ASVG.

Prošnje je treba vložiti pri zavodu za starostno zavarovanje. Prošnji je treba priložiti ustrezna potrdila, iz katerih je razvidno, kako je bil vlagatelj prošnje politično oškodovan v času od 6. marca 1933 do 9. maja 1945.

Lep razvoj celovškega sejemskega in olepševalnega društva

14. avstrijski lesni sejem bo od 5. do 15. avgusta 1965

Sejmsko in olepševalno društvo Celovec, ki upravlja tudi celovško gospodarsko razstavišče in objekte na njem, se je po drugi svetovni vojni razvilo v eno največjih podjetij v deželi. Od 100.000 šilingov premoženja, ki ga je posedovalo leta 1947, je njegovo premoženje naraslo na vrednost 54 milijonov šilingov. Temu nasproti ima društvo investicijski dolg na mestni hali z umetnim drsališčem v višini 20 milijonov šilingov, ki mora biti plačan v prihodnjih 15 letih.

Sedaj se društvo bavi z nadaljnjimi načrti za izgradnjo svojega blizu 14 ha velikega razstavišča. Pet provizoričnih hal iz šotorovine bo zamenjala 100×75 m velika stalna hala iz lesene konstrukcije, v načrtu pa je tudi še gradnja nadaljnje hale iz iste konstrukcije, ki bo zamenjala sedanji, že precej zastareli paviljon kmetijske zbornice. Za izvedbo obeh projektov misli društvo najeti kredit v višini 15 milijonov šilingov.

O dosedanjem razvoju in o nadaljnjih načrtih društva je bilo govora na občnem zboru, ki je bil koncem novembra in na seji strokovnega sosvela avstrijskega lesnega sejma v pelek minulega tedna. Poslevodeči predsednik društva, celovški podžupan Rudolf Novak, je dal v svojem poročilu vrsto zanimivih primerjav. Dohodki koroškega sejma so od 700.000 šilingov leta 1951 narasli na 10,7 milijona šilingov, število obiskovalcev sejma pa od 120.000 leta 1950 na 301.000. Močno se je v tem razdobju povečalo tudi število razstavljalajočih podjetij in sicer od 290 na 1117, ki so letos prišli iz 20 držav. Letošnji sejem je imel okoli 150 milijonov šilingov poslovnega prometa.

Zimske prireditve na umetnem drsališču v mestni hali je v zadnjih petih letih obiskalo okoli 957.000 oseb, od tega je 381.000 oseb obiskalo tekme v hokeju na ledu, 276.000

pa gostovanja Dunajske revije na ledu. V tem času je bilo v tej hali že lepo število drugih velikih prireditev, med njimi Festival folklorne, tekme za avstrijsko prvenstvo v namiznem tenisu, koncert združenih avstrijskih vojaških godb in druge. Ostale hale služijo izven časa sejma za skladišča in je bilo v njih vskladiščnega tudi že 600 vagonov žita in drugega blaga.

Glavne značilnosti prihodnjega avstrijskega lesnega sejma v Celovcu bodo posebne razstave, ki jih poleg Italije in Jugoslavije predvidevajo tudi Danska, Poljska, Romunija, Švedska in Švica ter posebne strokovne razstave avstrijskih združenj lesnega gospodarstva. Med njimi bosta razstava transporta lesa na skladišču žagarskega podjetja in razstava avstrijskega sistema obrambe pred hudourniki in plazovi golovo deležni mednarodnega zanimanja. V času

Radišani v Kropi in v Lescah

Slovensko prosvetno društvo na Radišah je stopilo v prijateljsko sodelovanje in kulturno izmenjavo z Delavsko prosvetnim društvom „Svoboda“ v Kropi, občina Radovljica na Gorenjskem in imelo lani jeseni pevski zbor omenjenega društva na obisku. Letos so Radišani dobili iz Kroke protipovabilo na obisk v Kropi in v Lescah. Temu povabilu sta se minuli soboto in nedeljo odzvala moški in mešani pevski zbor radiškega prosvetnega društva.

V obeh krajih, kjer sta pod vodstvom Šimeja Wrullicha priredila koncert koroških narodnih pesmi, sta bila zbora zelo priščno sprejeta in toplo pozdravljena od tamošnjih prosvetnih društev in od predstavnikov občine Radovljica, ki je prevzela pokroviteljstvo nad gostovanjem. Radišani s svojim gostovanjem niso le okrepili prijateljske vezi s Kropo, marveč so jih tudi razširili na Lesce in na celotno občino Radovljica. Z našo narodno pesmijo, ki jo samorastli gojijo z veliko ljubeznijo, si niso le

osvojili srca hvaležne publike, ki je napolnila dvorani koncertov, marveč se je tudi močno povečala dolga vrsta njihovih iskrenih prijateljev.

Encelna vas pri Grebinju

Bricko je zadela prebivalce Encelne vasi in okolice žalostna vest, da je v celovški bolnišnici nepričakovano preminula Marija Klanšek, žena mizarskega mojstra Hanzija Klanška pd. Ižaka v Encelni vasi. Rajna je umrla vse prežgodaj, stara komaj 43 let in zapustila 6 nepreskrbljenih otrok. Žalostno je odjeknila vest o njeni smrti tudi med sorodniki in znanci njenega rojstnega kraja, po Podkrajju pri Pliberku, kjer se je rodila v znani Gradišnikovi družini in kjer je preživela svoja mlada leta, dokler jo niso nacistični nasilniki leta 1942 s starši vred izgnali v mrzlo tujino.

Pokojna Gradišnikova Micka, kakor jo je klicalo prebivalstvo pliberške okolice, je leta svojega izseljenstva preživela v taborišču Hesselberg, kjer je isto usodo preživljala tudi Ižakova družina iz Encelne vasi. Po vrnitvi

Oderuške cene za stavbena zemljišča

Gradnja stanovanj in stanovanjskih naselij postaja iz leta v leto dražja. To druginjo ne povzročajo toliko naraščajoče cene za gradbeni material in za gradnjo samo, kot pa naraščajoče cene za stavbena zemljišča, ki so v zadnjih letih poskočile za 100 in tudi za 1000 odstotkov. Zadnje čase se v Celovcu, pa tudi po drugih mestih, industrijskih naselij in turističnih centrih Koroške vrstijo primeri, ko menjajo stavbene parcele lastnika za ceno 2000 šilingov za kvadratni meter.

Toda koroške cene za stavbena zemljišča niti niso najvišje v Avstriji. Po zahodnih zveznih deželah se vrstijo primeri, ko kupujejo zahodnonemške in švicarske, pa tudi druge inozemske kapitalne družbe zemljišča za bungalovska naselja in poslopja z najmodernejšimi apartmaji že za veliko višje cene. Sedaj se lotevajo pokupovanja najlepših zemljišč v območju Dunaja, Salzburga in drugih večjih avstrijskih mest, kjer plačujejo zemljišča tudi po 3000 in 4000 šilingov za kvadratni meter.

Da spremljajo tak razvoj tudi nezadružane špekulacije z zemljišči, ni treba posebej poudariti. Proti tem špekulacijam in proti druginji stavbenih parcel za stanovanjske hiše in naselja ni zaenkrat nobene ustrezne zakonite osnove. S tem pa postaja tudi nadaljnja gradnja cenjenih stanovanj, tako imenovana socialna stanovanjska gradnja, kakor jo forsirajo država, dežela in večje občine, postopoma iluzorična.

Bilčovs

V nedeljo zvečer so nas obiskali šentjanški igralci, ki so v dvorani pri Miklavžu v Bilčovsu uprizorili Jurčičevo igro »Deseti brat«. Igra je sicer med nami poznana in bi marsikdo lahko mislil, da nam zaradi tega šentjančani niso prinesli nič novega. Toda temu ni tako. Z igro so nam prinesli zvrhano mero idealizma mladega naraščaja naših gledaliških amaterjev, ki so ga pokazali v dovršenem podajanju vlog, vsled česar je tudi igra pritegnila in navdušila gledalce, ki so — kakor vedno pri nas — napolnili Miklavževo dvorano do zadnjega kotička.

Ob šentjanškem prosvetnem obisku v Bilčovsu pa bi še pripisali željo in prošnjo na naša prosvetna društva, da bi pričela bolj kot zadnja leta gojiti odersko umetnost, ki združuje zlasti mladino v skupnem hotenju in ustvarjanju in jo vzgaja k samozvesti in kulturnemu odnosu do publike, pred katero nastopa.

sejma se bodo v Celovcu spet srečali novinarji lesnega gospodarstva, poleg njih pa tudi strokovnjaki gozdnega in lesnega gospodarstva v vladah, kmetijskih zbornicah ter na strokovnih šolah in zavodih.

KOTIČEK ZA DELAVCE IN NAMEŠČENCE

Od novega leta najmanj tri tedne dopusta

Pred kratkim sta Zvezna gospodarska zbornica in Zveza avstrijskih sindikatov podpisali sporazum, po katerem bo z novim letom vpeljan tritedenski dopust tudi za one delavce in nameščence, ki ga doslej niso bili deležni. Delavci in nameščenci, ki so doslej imeli le 12 delovnih dni dopusta, ga bodo po novem letu deležni 18 delovnih dni. Istočasno je bil sklenjen tudi sporazum, da se dopust delavcev, ki pripadajo več kot 15 let istem podjetju, podaljša na 24 delovnih dni, za delavce, ki so več kot 25 let v podjetju, pa na 30 delovnih dni.

Ta sporazum velja za območje republike Avstrije in za vsa podjetja, za katera imajo zbornice obrtnega gospodarstva pravico sklepanja kolektivnih pogodb. Velja za vse delavce, nameščence in vajence, ki so zaposleni v ravno kar navedenih podjetjih, ne velja pa za one delavce in nameščence, za katere pride v poštev zakon o dopustu gradbenih delavcev.

sta se Micka in Hanzej poročila, in se jima je v srečnem zakonu rodilo 6 otrok. Oba sta ostala zvesta svoji izseljeniški zaobljubi zvestobe svoji materinščini in v tem duhu vzgajala tudi svoj naraščaj. Zato sta uživala tudi daleč okoli splošno spoštovanje, kar je pokazala tudi obilna udeležba žalnih gostov pri Mickinem pogrebu v torek, 1. decembra. Pogreba se je udeležil tudi predsednik Zveze slovenskih izseljencev Lovro Kramer in prinesel na gomilo venec te zveze. — Žalujemo možu naše iskreno globoko sožalje.

TO IN ONO

od Šmehera do Labeta

BELJAK. — Veleblagovnica Warmuth v Beljaku si je letos izmislila poseben način Miklavževanja. Miklavž se je v soboto pripeljal z letalom iz Celovca in je nad Beljakom skočil s padalom. Ko je srečno prispel »na zemljo«, se je vsedel v kočijo in se vozil po Beljaku.

SVEČE. — Trinajstletni gimnazist Albert Just je v petek na postaji Bistrica v Rožu padel iz vlaka. Posledica: pretrtes možganov in zlom gležnja.

KAPLA OB DRAVI. — Avstrijske dravske elektrarne so pod Humberkom pričele s proučevanjem talnih razmer za predvideno elektrarno, ki jo hočejo pričeti graditi na Dravi, kjer bosta zgotovljeni elektrarni na Bistrici v Rožu in v Rožeku.

CELOVEC. — V ponedeljek je bila v Kempfgasse slavnostna otvoritev novega poslopja Pokrajinske bolniške zavarovalnice za delavce in nameščence. Novo, zelo reprezentančno in moderno urejeno poslopje je stalo 32,5 milijona šilingov. Potrebo po novem poslopiju je narekoval močni porast koroških prebivalcev, ki so zavarovani pri tem zavodu. Leta 1934 je bilo pri tem zavodu zavarovanih 24.000 delavcev in nameščencev, letos pa jih je že 156 tisoč.

SELE. — Pri delu v gozdu se je v Selah vsekal v levo koleno tridesetletni drvar Jože Orasche iz Borovnice. Po prvi pomoči, ki jo je nudil zdravnik dr. Travnik, so ponesrečenca prepeljali v celovško neugodno bolnišnico.

OBIRSKA. — Na novi avtobusni liniji med Obirsko in Železno Kaplo je vedno dovolj potnikov. Vsak dan zjutraj ob 6.30 uri odpelje avtobus izpred gostilne Snienc, iz Železne Kaple na Obirsko pa se vrača ob 14.50 uri.

ŽELEZNA KAPLA. — Za gradnjo mostov čez potok kapelskih grap je občina v zadnjih letih izdala 620.000 šilingov. Najdražji je bil most čez Romšenik, ki je stal 390.000 šilingov.

VELIKOVEC. — Občina je pričela graditi veliko stanovanjsko poslopje, v katerem bo 22 stanovanj. Vrez z lopato za to poslopje je bil v soboto.

Hude sanje

Tisti Jurček je sedel ob topli peči in se nekaj časa učil iz neke knjige. Pravzaprav se ni učil. Le bolj prelistaval je knjige. Zdelo se mu je, da že vse zna, zato je knjige odložil v kot in odšel spat.

Komaj pa je zatislil oči, že so knjige pred njim oživele. Le kako to, se je Jurček čudno zdelo, vendar je bilo res. Tiste knjige, ki so bile za Jurčka le popisan list, tiste knjige so zdaj stale žive pred njim.

Prva je prišepala matematika. Bila je pozabljena, zato se je opirala na palico. Bila je pristržena in hrbet ji je bil ves razparan. Za njo je nekoliko veseleje hodila kemija. Zamazana je bila le zunaj, znotraj pa je bila nepoškodovana. Jurček jo je namreč le malokrat odprl. Tudi zemljepisna knjiga je bila kar cela, le tu in tam so bili na njej madeži od jedi. Jurček se je iz te knjige najraje učil med kosilom, čeprav sta se mamica in očka jezila nanj. Zgodovinske knjige pa Jurček skoraj ni poznal. Vse liste je imela privihane in umazane, platnice pa počekane, saj je Jurček tako rad kaj zabeležil nanje, da ni pozabil. Tudi fizika je bila počekana. Jurček jo je imel neznansko rad. To se je poznalo tudi knjigi. Toda, glej pošast! No, keje pa. Le nemška knjiga je prišla. Opirala se je na palico in iz nje so gledali odtrgani listi. Jurček jih je posebno rad trgal, kadar se je pripravljala na šolsko nalogo. Dva je prilepil nazaj, ostale pa je izgubil. Za njo se je opotekala še slovenska slovnica. Bila je vsa prepojena s črnilom in popackana. Prišepale so še ostale knjige, se postavile pred Jurčka in ena izmed njih je vprašala: »Zakaj češčaš po nas? Zakaj nam delaš oslovsko ušesa? Zakaj nas polivaš s črnilom? Zakaj... Zakaj... Zakaj...?« Knjige so se mu približevale in Jurček je v smrtnem strahu nekaj jecjal... Ves poten je bil, ko se je vladnica sklonila nadenj in ga zagrabila za ušesa in ga vlekla, vlekla. Jurčku je v glavi brnelo in prebuditel se je.

Budilka je zvonila in ga zbudila. V glavi mu je še zvenelo. Prva pot mu je bila do kota, kjer je pustil knjige. Še so bile tam. Bile so razmetane, kakor bi treščilo mednje. Zamislile so se mu.

Vzel je prihranjen denar in še predno je odšel v šolo, je kupil papir in vse knjige zavil. Sanje so ga izučile. Nikdar več jih ni mučil, zakaj zdelo se mu je, da so žive in da so mu najboljše učiteljice in svetovalke.

Za smeh

»Kdo mi lahko pove,« je vprašal učitelj, »od kod pride rosa?« Ves razred molči. Tedaj vstane Jaka in reče:

»Verjetno se zemlja tako hitro vrti, da se stopi.«

O

»Prosim, gospod profesor, kako je z mojim sinom v zemljepisu? Jaz v njegovih letih sicer nisem bil posebna luč v tem predmetu.«

»Zgodovina se ponavlja, gospod generalni direktor.«

V torek popoldne je kupila Jožkova mama novo budilko. Ko jo je razvila, je vprašal Jožek, ali bi lahko dobil škatlico.

»Seveda, Jožek. Za kaj pa ti bo?«

»Za nekaj,« je odgovoril Jožek na kratko, toda zelo vljudno.

V sredo je videla mama, da je Jožek škatlo, v kateri je bila prej budilka, skrbno zalepil. Vsaka špranja in vsak vogal je bil trdno zalepljen z lepilnim trakom. In kamorkoli je Jožek šel in karkoli je delal — vedno je vzel škatlico s seboj. Preden pa je legel k počitku, je položil škatlo poleg svoje blazine.

»Ali mi nočeš povedati, kaj imaš v tej škatlici?« je vprašala Jožkova mama, ko ga je pokrila.

»Zmajejo jajce,« je rekel Jožek.

»Čuj, Jožek — kaj res?«

»Da, res,« je odgovoril Jožek in potem je zaspal.

V četrtek zjutraj je rekel Jožkov oče pri zajtrku: »No, kaj pa dela tvoje zmajevno jajce?«

»Nič ne DELA,« je odvrnil Jožek, »samo čaka, da se bo izvalilo.«

Ko se je Jožkov veliki brat vrnil iz šole, je rekel: »Čul sem, da imaš v škatli zmajevno jajce. Kako pa je prišlo v škatlo?« Jožkova velika sestra pa se je hihitala.

»Zmajeva mama ga je položila v škatlo,« je rekel Jožek s povsem ravnodušnim obrazom. »Prej.«

»Prej? Kdaj prej?« je vprašal Jožkov veliki brat.

»Preden sem škatlo zalepil,« je odgovoril Jožek, vzel svojo škatlo in odšel iz sobe.

Zvečer se je Jožkov oče pozanimal, kako naj pride zrak v trdno zalepljeno škatlo.

»Saj še ne potrebuje zraka,« je razložil Jožek. »Zrak šele rabi, ko bo izvaljeno.«

»Kako pa boš vedel, kdaj bo izvaljeno?« je vprašala Jožkova velika sestra, ki se to pot ni smejala.

Jožek jo je pogledal. »Meni tega ni treba vedeti. ONO to že samo ve.« In bolj sam zase je pristavil: »Neumno vprašanje.«

V petek zjutraj je prišel Jožek malo prekasno k zajtrku. Škatlo je postavil tik svojega krožnika. V enem izmed vogalov je bila skrbno izrezana mala luknjica.

»Samček je,« je zaupal Jožek mami, ko je sedla k mizi. »Izvalil se je. Včeraj zvečer. Zelo kasno.«

Jožkova mama je ljubeznivo vprašala: »Kaj si čul, ko se je izleglo?«

»IZLEGLO, ne IZLEGLO. Ne, bil je čisto tih. Toda prišel je njegov čas in bil je gotov. Zato sem napravil luknjico. Ker rabi zdaj zrak.«

»In zdaj lahko kukaš skozi luknjo in vidiš, kakšen je?« je vprašala Jožkova sestra.

»Saj vem, kakšen je. Kot majhen zmaj. Tak, ki se je pravkar izvalil,« je rekel Jožek. »Za zdaj pa še ne mara, da ga gledam. Nekaj časa hoče biti sam.«

V soboto se je družina šele malo pred počitkom zanimala za malega zmaja.

»Kaj si ga že videl?« je vprašal brat.

»Se razume,« je rekel Jožek.

»Res? To je sijajno! Kakšen pa je?«

»Tako malo rožnat je. Njegove peruti so še mehke. Z zlatimi robovi, se mi zdi. Točno nisem videl, ker je v škatli preveč temno.«

M. JEAN CRAIG:

Zmaj v škatlici

Majhna povest
o majhnem dečku in veliki skrivnosti

»Potem pač napravi večjo luknjo, da ga boš lahko boljše videl!«

»Ne, tega ne smem. Hoče temo. Dokler so perutnice še mehke, mora biti temno.«

»Odkod pa to veš, Jožek?« je vprašala mama.

»To je pri zmajih vedno tako,« je odvrnil Jožek. »Pri mladih zmajskih mladičih.«

V nedeljo zjutraj je priznal Jožek svoji sestri: »Ime mu je Emelina.«

»Kaj praviš, Jožek, saj to je vendar deklško ime.«

»Vem, vem, ampak saj je kitajski zmaj. In kitajski zmaji imajo radi deklška imena. Njegove oči pa so vijoličaste.«

»Ga smem videti?«

»Ne, je preveč plah.«

Starejši brat

Znano je, da starejši bratje nikoli ne ubogajo mlajšega, toda Mišek ima starejšega brata, ki ga včasih celo uboga. Zato se je tudi zgodilo, da je šestletni Mišek ukazal osemnajstletnemu Stanku, naj ga odvede v gledališče — in Stanko ga je ubogal.

Prišla sta v lukovno gledališče deset minut pred tretjo uro popoldne. Dvorana je bila že polna otrok, ki so sedeli in buljili v zaveso, toda zavesa se še ni dvignila. Zato je rekel Mišek.

— Kupi mi limonado!

Stanko ga je ubogal, vstal je in ga odvedel v veliko dvorano zraven gledališča. Miško je na dušek izpil svojo limonado, nato pa je pokazal s prstom na pisane vrečice in dejal:

— Zdaj pa mi kupi bonbonel!

Zopet ga je Stanko ubogal.

Nato sta se vrnila v gledališče in tedaj se je pričela predstava. Neki reven dečko je položal v deželo Ne vem katero. Mišek je nekaj časa gledal, nato pa je vzdihnil in glasno dejal:

— Joj, joj, kakšna zmešnjava! Kdo pa se tu lahko sploh znajde!

Nato pa je vprašal:

— Zakaj pa deček ne potuje z raketo?

— Zato, ker se v to deželo pride samo peš, — mu je odgovoril Stanko tiho.

Nato so se pričeli vrstiti razburljivi pri-

»Ampak TI ga vendar gledaš, ne?«

»Seveda, toda mene je vaje,« je odvrnil Jožek.

V ponedeljek je vprašal Jožkov oče, s čim krmi svojega zmaja.

»Dokler so tako majhni, še ničesar ne rabijo,« je odgovoril Jožek. »Ničesar ne marajo, dokler so njihove peruti še mehke.«

»In s čim ga boš krmil, ko bodo postale njegove peruti krepkejš?«

»Toda ne bo več potrebno, da ga krmim,« je rekel Jožek in položil roko na škatlo za uro.

In potem je bil spet torek in Jožek je prišel brez škatle k zajtrku. Toda nihče tega ni opazil, ker se je vsem mudilo, da bi prišli do svojih opravkov. Šele kasneje, ko je mama postiljala Jožkovo posteljo, je opazila škatlo, ki je ležala na tleh. Lepilni trakovi so bili odtrgani, škatla pa je bila na široko odprta. Bila je prazna.

»Jožek! Tvoj zmaj je odletel!«

Jožek je ravno pri omari prizadevno jemal svoje nike iz vrečke, in ko je odgovarjal, se ni obrnil. »Včeraj zvečer je bil dovolj velik in njegove peruti so bile že krepke. Zato je odletel.«

»Ni mogoče! Pa čuj, Jožek, kam neki je letel?«

Jožek je pristopil in dvignil škatlo.

»Kamor pač zmaji letijo,« je rekel. »Mislim, da bo ta škatla ravno prava za moje nike. Zdaj bom dal nike vanjo.«

In to je tudi storil.

Okameneli smehljaj

52

JOŽE
CIUHA

Vsak tempelj je imel tudi svojo zakladnico. Njih vsebina, izražena v številkah, je več kot fantastična: 5 ton zlata in približno toliko srebra, 35 diamantov, 40.620 biserov, 4540 dragih kamnov, 967 kitajskih tančic, 512 svetlenih postelj, 523 senčnikov itd., itd. Še ena ilustracija: na enem samem verskem festivalu je dogorelo 165.744 sveč. Zadržana duša Orienta v kolektivnih orgijah ni poznala meja: človeško se je izenačilo z božjim.

Ostajam torej pri časovni primerjavi svetlišča z gotiko. Zamračena prostornina katedral z navpičnicami stisne človeka. Pušča ga v globini, da bi ga opomnila na njegovo majhnost in neznatnost, nakazuje pa smer odrešitve. Psihološka učinkovitost te arhitekture je v prostoru potegnjem v višino, preračunam na prostranstvo duha, v tem, ko se človek utaplja v mistično zamračeni tesnobi. Kipečega zagona ne ruši nobena horizontala.

V nasprotju z gotiko lupino je učinkovitost Angkor vata v odprtosti, v razporedu mas in v razsežnostih, ki vzbujajo občutek neskončnosti. Najprej pridejo horizontale in širina, šele potem vzpon navzgor: stromo iz središča. Oba oblikovna elementa sta neločljivo vezana ter po idejni, arhitekturni in psihološki vezanosti del iste celote.

Kakorkoli sta si stila po misli, oblikovnem pojmovanju in gradbinski realizaciji polarno nasprotna, je njun skupni imenovalec v monumentalnosti. V njej je tudi njuna skupna psihološka poanta: v soočenju z bogom ostaja človek neznačen. Tu se sorodnost tudi neha: vtem ko v gotiki mrak duši človeka tudi navznoter in mu zastavlja kategorični ultimati, ostajajo notranja obzorja v kmerskem primeru neutesnjena. Še več: odprtost, razgledi in razmerja med vodoravnici in navpičnimi vzbujajo v njem občutek lahodne brezmejnosti.

Prečkal sem jarek in se še enkrat uzrl nazaj: pred zvezdatim nebom je stala le še senca. Opazil sem drobne črne pike, ki so se krhale od nje: s temo je prišel čas netopirjev.

MARKO POLO IN LEŽEČI BUDA

Na postelji desno od moje leži Paul, na levi pa temnolas Anglež iz manjšega mesteca v Essexu. Izkazalo se je, da je slikar: pravkar je dokončal akademijo. Pokazal mi je v velikih mapah nakopičene risbe, iz katerih veje priučena šolska togost. Nekaj več sproščenosti sem odkril na njegovih gvaših. Z njim potuje po svetu dva njegova prijatelja, ki spita na dveh nadaljnjih posteljah na levi. Povedal mi je, da je z njima prepotoval evropski in azijski jug in da ga je v Jugoslaviji navdušila Makedonija. Njegove besede so bile bolj živahne in sproščene od slik.

Zanimivejši od teh treh je Henry, četrti Anglež v sobi. Henry je Paulov desni sosed. Odkrile so ga besede. Dremal sem, ko se je začel Paul z njim pogovarjati. Njuna glasova sta se mešala v drežjo kot brenčanje nadležne muhe. Žal ju nisem mogel prepoznati z nejevoljnim zamahom roke. Nekaj časa sem poslušal samo dva monotona glasova, potem pa sem začel slediti besedam:

»... In zakaj potuješ po svetu?«

Glas, ki je spraševal, je bil tuj, torej Henryjev.

»Zato ker bi rad kaj videl, spoznal in doživel. Pravzaprav o tem niti nisem dosti razmišljal. Sicer pa mislim, da vsi ljudje radi potujejo.«

»Ti ni nikoli prišlo na misel, da bežiš?«

»Ne.«

»Res ne?«

»Ne.«

»In vendar sem prepričan, da bežiš.«

»Čemu bi bežal?«

»Zato, ker vsi bežimo.«

»Kako vsi?«

»Vsi. Več ali manj.«

»Mar imaš ti občutek, da bežiš?«

»Seveda: bolje rečeno, tega se zavedam.«

»Kako dolgo že?«

»Dolgo.«

»Mene še nikoli ni obšlo, da bi bežal. Nisem imel tega občutka in tudi zdaj ga nimam.«

»Torej še nisi spregledal.«

»Spregledal, kaj?«

V odgovor je zazvenel komaj slišen, ironičen smeh. Povzel je Paul:

»Meni je življenje všeč.«

»Saj se ne pogovarjava o tem.«

»Kljub temu. Se ti ne zdi, da je tudi to odgovor?«

»To so otročarije in šablone.«

»Zame to ni šablona: zares tako čutim.«

»Torej si daleč od objektivne resnice?«

»Objektivna resnica je lahko marsikaj.«

»Seveda: toda pogovarjava se o filozofskem smislu življenja.«

Kmečka gospodarstva v luči razvoja časa in industrijske družbe

V razliko od marsikatere druge države je bilo pri nas iskanje sodobnih poti v kmetovanju vse v zadnja leta prepuščeno kmetu samemu. Kdor se je znašel in kdor je bil tudi gospodarsko v stanju, da se je preusmeril, je prišel na konja in je lahko uspešno gospodaril. Strokovno in finančno pospeševanje kmetijstva v naši državi v dobi Marshallovega plana, v dobi, ko so stopili v veljavo zakoni o subvencioniranju cen mleka in krušnega žita ter gnojil in krmil in v prvih letih splošnega zakona o kmetijstvu je bilo skoraj docela osredotočeno na kmetijo kot tako in ne na sosesčino kot skupnost. Kdor je bil bliže korita, je dobil več, kot tisoči kmetov, ki so bili od korita preveč oddaljeni, ali pa jih — kakor južnokoroške kmete — h koritu sploh niso spustili.

Pred dobrimi dvema leti je doživela ta politika bistveno spremembo. Z odlokom o preusmeritvenih skupnostih in krožkih, ki ga je ministrstvo za kmetijstvo in gozdarstvo izdalo jeseni 1962, je bila v pospeševanju kmetijstva pred kmela posameznika postavljena skupnost, sodelovanje med kmeti ter delitev dela v proizvodnji in pri prodaji. Po tem odloku se posebej pospešuje združevanje kmetov v svrhu izboljšanja, olajšanja in pocenitve proizvodnje ter v svrhu delitve dela in boljše organizacije vnovčenja pridelkov. V ta namen so na razpolago tako subvencije kot pocenjeni krediti.

Kmetijske zbornice so ta odlok različno tolmačile. Kakor smo videli iz poročil o obisku na jugovzhodnem Štajerskem, so ga tamošnje zbornice tolmačile tako, da prihaja njegova praksa v resnici v prid malim in srednjim kmetom, medtem ko vidijo koroški kmetje v njem zaradi togega tolmačenja s strani kmetijske zbornice prej breme kot pa koristi.

Kako so na Štajerskem razumeli ta odlok? — Preberimo uvod tozadevne razprave, ki jo je lani pomladi napisal višji vlad-

ni svetnik v štajerski deželni vladi, dipl.-ing. Reichert:

„Če se veleobrat bavi s pitanjem prašičev, se lahko pripravi na odgovarjajočo kvaliteto. Njegovi odjemalci bodo to kmalu spoznali — cena in odkup sta zagotovljena. Pridetek družinske kmetije pa postane že v tem trenutku anonimen, ko zapusti kmetijo in nakupovalec se veseli vsakega boljšega komada, ker z njim izboljša povprečno kvaliteto svoje ponudbe. Producent pa ne zve od tega že zaradi tega nič, ker bi drugače lahko postavil zahtevo po višjih cenah.“

Racionalizacija pitanja mladih goved

Na zadnjem občnem zboru Slovenske kmečke zveze se je v referatu o agrarno-političnem razvoju in o nalogah SKZ kakor tudi v drugih referatih izkristalizirala potreba po specializaciji kmečke proizvodnje, po delitvi dela in rizika med kmeti ter po povečanju količine pridelkov in po poenotenju ter izboljšanju njihove kvalitete, kar vse so osnovni pogoji za uspešen organiziran odkup pridelkov ter za ugodnejše cene, kot jih dosegamo na trgu sedaj z neizenačeno kvaliteto in posamično ponudbo »na drobno«.

V teku občnega zbora je bila v smeri take organizacije kmečke proizvodnje po naših krajih nakazana tudi potreba po delitvi dela in rizika v naši govedoreji. Rečeno je bilo, da čas, zlasti pa delovnotehnične razmere vedno bolj zahtevajo, da v govedoreji ločimo proizvodnjo mleka in vzrejo od pitanja goveje živine. V praksi naj bi to ločitev izvedla vedno po dva kmeta skupaj. Kmet A, ki ima proizvodnjo mleka že na potrebnih višini (hlevsko povprečje 3000 do 3500 kg na kravo in leto), molžo in dobavo mleka pa na lahkem delu, naj bi imel v hlevu samo molznice, medtem ko bi kmet B, ki s svojimi kravami ne dosega takega povprečja in ki mu tudi molža in dobava mleka povzročata prehudo delovnotehnično obremenitev, naj bi svoje krave odprodal, namesto njih pa redno odkupoval od kmeta A teleta za pitanje.

Ta praksa nikakor ni nova, marveč se je zadnja leta udomačila že po številnih industrijskih in turističnih področjih. Kmet B je navadno tako imenovan »pol-kmet«, ki kmetuje le še poleg zaposlitve drugod, medtem ko je A »poln« kmet, kjer delajo še tri ali več oseb na kmetiji. Korist od take delitve dela imata oba, ker sta oba lahko specialista na svojem področju proizvodnje in ker zaradi tega lahko več producirata. Idealno pa je taka delitev rešena, če pride že do skupin kmetov A in B in če se potem kmetje skupine B združijo v krožek, ki jih oskrbuje tako s teleti kot krmili, jim daje točke nasvete glede kmetovanja in krmiljenja in ki za vse posreduje tudi pravočasen in zanesljiv odkup dopitanih bikcev in telic.

Tako deljena govedoreja in tako organizirana proizvodnja mesa ni le dalekosežna delovnotehnična razbremenitev za kmečke ljudi, marveč je v stanju, da znatno izboljša njihov položaj na trgu, predvsem pa z ustreznimi količinami in kvaliteto zadosti povpraševanju za govejim mesom, ki vedno bolj narašča in katerega cena je tudi v pogledu na rentabilnost pitanja vedno mikavnejša.

Spričo tega bomo v prihodnjih številkah na tem mestu nekoliko natančneje osvetlili vprašanje in pogoje, ki so odločilni za racionalno pitanje mladih goved. Bralcem pa, ki se zanimajo za tako pitanje na poti delitve dela, priporočamo, da si od začetka do konca izrežejo nadaljevanja te razprave.

(se nadaljuje)

Od kod pa naj pride potem pobuda za kvaliteto proizvodnje, če ne s strani cene?

Zboljšati kvaliteto v območju kmečkih obratov pomeni istočasno, da jih je treba v pogledu na trg postaviti v isti položaj, v kakršnem se nahajajo veleobrati. To pa je mogoče samo polom odgovarjajočih združitev, s pomočjo katerih je mogoče producirati in jamčiti za enotno kvaliteto in nastopiti na trgu s skupno ponudbo. Tu odpade vloga nakupovalca, ki izbira drobno ponudbo svojega območja, da pride do ponudbe v velikem, kakor jo trg zahteva. Večkrat zadostuje že prihranek plačila razlike med kmetovo in prekupčevalčevno ceno, ki jo navadno plača kmet, za potrebno

pobudo za kvaliteto proizvodnje, kajli kvaliteta ni vedno povezana z višjimi proizvodnimi stroški, marveč navadno zahteva le malo več skrbnosti.“

Za vsemi temi mislimi in načrti stoji vendar človek s svojo trdno voljo in s svojo delovno silo. Sedanji pogoji odpirajo mladim kmečkim ljudem, ki se hočejo znajti v kmečkem življenju v moderni industrijski družbi, obširno delovno področje. Uspeh je lahko nagel, zahteva pa obilo samoiniciative in obilo podrobnega dela, pri čemer je specialna strokovna izobrazba osnovni pogoj za uveljavljanje načel, ki jih zahteva od kmečkega producenta čas, v katerem živi in razvoju, s katerim mora držati korak.

Evropski trg zahteva belo meso

Odkar v evropskem kmetijstvu pada število krav, primanjkuje tudi klavnih telet. Od tega časa naprej se vedno bolj uveljavlja podaljšana zreja in pitanje telet na 150 do 200 kilogramov žive teže, kajti trg zahteva belo meso, ki ga taka teleta še imajo.

Teleta s 150 do 200 kg spitajo v 100 dneh starosti s pomočjo tako imenovanega regeneriranega mleka. Regenerirano mleko vse-

buje mleko v prahu, rastlinske in živalske maščobe, sojino maščobo (lecitin) in ribje raztopine. Njegov kemični sestav pa je naslednji: 4,64 % vode, 27,58 % surovih proteinov, 20,82 % ekstrahiranih brezdušičnih snovi in ustrezne dodatke vitaminov in antibiotikov. Teletom dajejo to posebno mleko raztopljeno v vodi pri 70° C in ohlajeno na 35 do 36° C v prvi razvojni fazi trikrat dnevno vsakih 6 ur v drugi fazi dvakrat dnevno vsakih 12 ur.

Za pitanje pridejo v poštev le teleta plemenitih pasem (sivorjave in simodolske pasme), ki jih od 7. do 8. dneva starosti pitajo skozi 100 dni. Teleta, ki jih pitajo za belo meso, postavijo v lesene bokse, v katerih se ne morejo obračati in kjer imajo le toliko prostora, da se lahko vležejo. Boksi so v baterijah, 30 do 40 cm nad tlemi, kjer je temperatura okoli 18° C, relativna vlaga 80 %, prostor pa mora biti zračen in tih. Gnoj pada skozi letve na tla.

Pri pitanju v poletnih mesecih — samo v tem času je spričo turizma pitanje za kmeta zanimivo — dajejo teletom 7. in 8. dan starosti to krmo pomešano z vodo v razmerju 1:10, deveti dan v razmerju 1:9, deseti dan pa v razmerju 1:8. Od 11. do 70. dne starosti dobijo teleta to krmo z vodo v razmerju 1:7 in pozneje v razmerju 1:5,5. Od 7. do 11. dne dobijo teleta take krme 1,5 l na dan. V naslednjih dneh stopnjujejo količino vsak dan za pol litra. Od 15. do 21. dne dobijo dnevno 3,5 l, od 22. do 28. dne 4 l, od 29. do 35. dne 4,5 l, od 36. do 42. dne 5 l, in tako naprej. Vsak teden naj se količina takega mleka poveča za pol litra, tako da dobijo teleta ob koncu pitanja na dan 8 l mleka. Podrobne smernice dobite pri Slovenski kmečki zvezi.

Thomasove moke bo pričelo primanjkovati

„Deutsche Landwirtschaftliche Presse“ je pred kratkim analizirala razvoj proizvodnje Thomasove moke in prišla pri tem do zaključka, da bodo spremembe v postopku pridobivanja železa v prihodnje proizvodnjo tega gnojila močno skrčile. Trenutno sicer še ni pričakovati, da bi ponudba vidnejše padla, vendar bo do tega prišlo, čim bo proizvodnja železa po takimenovanem LD-postopku zamenjala dosednji način proizvodnje.

Avstrijska organizacija odkupa mleka

Po drugi svetovni vojni so organizacijo odkupa in razdelitve mleka v Avstriji prevzele mlekarke zadruge, s skladom za gospodarstvo z mlekom pa je država zagotovila povsod enako odkupno in prodajno ceno mleka.

Sedaj dela v državi 117 mlekarških združenj in 1181 zadrug, ki predelujejo mleko. Ta organizacija pride predvsem v korist kmečkim proizvajalcem mleka. V letu 1963 letna količina dobavljenega mleka pri 88 % dobaviteljev mleka ni bila višja od 15.000 kilogramov.

Velika vloga združništva na področju mlekarstva je dokazana tudi s tem, da so lani zajele 85 % vsega mleka, ki so ga oddali oz. prodali avstrijski kmetje.

Za izgradnjo organizacije prevzema mleka in njegove razdelitve in predelave so v zadnjih 10 letih mlekarke zadruge investirale 1,5 milijarde šilingov. Mlekarne za predelavo mleka v trajno mleko pa na dan lahko predelajo 1,5 milijona litrov mleka.

„Se ti zdi bežanje odrejena resnica, mislim — v sorazmerjih neke absolutnosti?“

„Seveda.“

„Potem pa še povej, ali veruješ v boga?“

„V istem smislu kot v biologijo, tehnologijo, atomistiko ali abstraktno umetnost.“

„Je to da ali ne?“

„Dal sem ti zelo jasen odgovor.“

„Torej te ne razumem.“

„Američani ste v intelektualnem povprečju zelo povprečni ali celo podpovprečni.“

„S tem hočeš reči, da smo zabiti in da sem tudi jaz zabiti.“

„Tega si ne bi upal trditi o nobenem človeškem bitju.“

„Kaj torej?“

„Govoril sem zgolj o povprečju.“

„Če bi meril s tvojimi merili, bi rekel, da je tako s povprečjem slehernega naroda, če se omeji na zahodni kulturni krog, in da so v tem povprečju le neznatne razlike.“

„To je res: nisem se točno izrazil. Mislim sem predvsem na minus tistega mošila v naši duhovni fiziognomiji, ki izhajajo iz občutka, da ste velik narod.“

„To tudi smo.“

„Morda zato, ker vse merite in vrednotite s številkami in dolarji.“

„To je nesmisel, sicer pa ste tudi vi to nekoč počeli.“

„Misliš nas, Angleže?“

„Da.“

„Mene to sploh ne zadene. Ne osebno in tudi sicer ne. Narodnostni kompleks mi je povsem tuj in se mi zdi povsod, kjer se kategorično pojavlja, odraz skrajnega primilizma. Razen tega sem Anglež samo po materi. Vsi moji moški predniki so bili Španci.“

„Mar to ni vseeno?“

„S filozofskega stališča da, z genetičnega pa ne.“

„Torej ti to le nekaj pomeni?“

„Da, toda samo toliko, kot sem rekel.“

„Kaj hočeš s tem povedati?“

„Da še zdaleč nisem John Bull v taki meri kot ti Uncle Sam.“

„Gre to spet na rovaš občutka tvoje narodnostne nevezanosti?“

„Vidiš, nisi me razumel, ko sem ti rekel, kako se zavedam, da bežim.“

„Tega še zdaj ne razumem.“

Spet je zazvenela Henryjeva lahna porogljivost. Šla je mimo Paula. Paul je nadaljeval:

„Dobro, ti bežiš, jaz pa ne.“

„Misliš lahko karkoli. V bistvu gre za spoznanje.“

„Ne vem, čemu bi moral spoznati, da bežim.“

„Saj ne boš spregledal.“

„Zato ker sem povprečen Američan?“

„Zato, ker osebno zavesi vežeš na namišljene postavke skupnosti.“

„Spet te ne razumem. Vendar me zanima, kaj misliš s tem, in sploh, kaj misliš o odnosu človek — skupnost ter o pomenu in potrebi takega odnosa. Če se ne motim, govoriš zdaj o tem.“

„Še enkrat ti lahko povem, da se zavedam, da sem človek na begu.“

„In to se pravi?“

„Da me odnos človek — skupnost kot filozofska vrednota osebno prav malo zanima. To je tema za ideologe in generale.“

„Kaj te sploh zanima?“

„Saj vidiš, da ne sedim doma na zapečku.“

Nastal je premor. Greben lopalice na Paulovem go-

lem hrbtu se je premaknil. Čez polno oblikovano, delasto mišico na njegovem ramenu sem videl Henryjev obraz: redki lasje, očala s črnimi okvirji in debelimi lečami, dolg, po višini tanek nos in dolge še tanjše ustnice počez. Približno tak je moral biti Ignacij Loyola.

Paul je bil spet prvi, ki je prekinil premor. Počasi, ko da zloguje besede, je rekel:

„In ustrelil se tudi še nisi?“

Spet kratek premor in potem Henryjeve besede:

„Zelo tipično vprašanje. Ko da drugačnih sploh ni.“

Tokrat se je nasmehnil Paul:

„Saj vidim, da si živ. Oprosti: rekel sem kar tako.“

„Da, živ sem in brez posluha za dramsko patetiko.“

Pa tudi brez potrebe po smrti.“

„To že razumem, vendar bi rad vedel, kaj daje razen bega še smisel tvojemu življenju?“

„Bega kot filozofski in etični problem tako in tako ne dojameš. Kako bi se torej pogovarjala? K temu pa beg ni zame nobena vrednota, temveč, kot sem že rekel, samo spoznanje zamočanega vegetativnega problema. Vrednosti so nekaj povsem drugega.“

„Prav to sem mislil.“

„Vrednosti?“

„Vrednosti.“

Henryjeve oči za Paulovim ramenom so se priprle: „Obožujem, recimo — Tomaža Akvinskega, Bergsona, Dostojevskega, Camusa in še koga.“

„Literaturo torej?“

„Ravno te ne.“

„Zares te ne zastopim.“

„Ti ljudje vendar niso pisali literature. Če so zapostili domišljijo, so jo le toliko, kolikor so čutili, da lahko z njeno pomočjo izpovejo ideje. In to še zdavnaj ni literatura.“

(Nadaljevanje)

Gumb na železni nitki

Dnevi v taborišču Dachau meseca decembra 1944 so bili zelo uničujoči. Vse mogoče so si izmisljali esesovci, da bi nam pripravili čimveč mučenja, čimveč trpljenja. K njihovim metodam pa sta svoje dali tudi uničujoča dachauska megla in oster mraz, ki je sekal skozi prepelele zebaste obleke čisto do krvi. Da, bili so hudi meseci, pomankanje pa tako, da smo se komaj držali na nogah. Krematorij je požiral mrlce in iz dimnikov onkraj žice se je močno, močno kadilo.

V večerih, ko smo popolnoma onemogli pridrsali z dela izven taborišča v svoje barake, nismo smeli vsaj malo v zavetje mrzlih sten, temveč smo morali še obvezno „promenirati“ po lagerski cesti. Obvezno, so rekli, da bomo bolje spali... Spali? Kje? Na mrzlih pogradih v sobah, ki so bile mrzle, kajti z oken so pobrali okenske okvire. Zaradi svežega zraka, so rekli, da bomo tudi ponoči na svežem zraku. Sveži zrak? Kje pa, saj je bil poln dima iz dimnikov iz krematorijev, poln vonja po kosleah...

Ne, vsemu temu ni bilo moč uiti, se ni bilo moč izogniti, kajti stražarji na visokih stolpih okoli taborišča in z elektriko nabita žica so preprečevali pobeg... In tako smo tistega večera z lesenimi coklami podrsavali po poledeneli taboriščni cesti. Kdo ve, kje so bile tedaj moje misli, ko je nenadoma obsvetila moj obraz baterijska svetilka. Zdrnil sem se, pogledal navzgor: pred mano je stal esesovec in mi svetil v obraz.

Samo delček sekunde sem zamudil, ker se nisem spomnil, da bi moral takoj z brez-lase glave sneti kapo, se postaviti v mirno držo in čimbolj glasno povedati svojo številko, in že mi je esesoska roka zbila z glave kapo. Pravzaprav me je popolnoma predramil šele udarec s palico, ki sem ga čutil na glavi, in šele tedaj sem se postavil v mirno držo. Na številko, ki naj bi jo takoj povedal, pa sem še pozabil. In to je bilo esesovcu dovolj.

Kajti tedaj je z debelo orokavičeno roko segel proti moji zebasti bluzi in potegnil za gumb. Suknjič namreč na vrhu ni bil zapet. Potegnil je za prvi gumb, za drugega in za tretjega. Nobenega ni mogel utrgati. Snel je rokavico in znova ponovil postopek, začel pri prvem gumbu. Še nekaj je zaklel in z vso silo vlek za prvi gumb. Malodane z vso močjo se je oprl in končno le odtrgal gumb. A ne nitko, s katero je bil gumb pritrjen, temveč gumb z blagom vred. In potem je zaklel ter posvetil z baterijo na izpuljeni gumb...

In v hipu sem bil prepričan, da bo zaradi tega gumba najhuje, kar more biti. Pred dnevi sem namreč izgubil dva gumba oziroma ugotovil sem, da mi jih je nekdo zmaknil. Pa sem izven taborišča „organiziral“ dva druga. Nisem pa mogel najti ne igle ne niti, pač pa sem „organiziral“ kosček žice. In zato sem z žico „prišil“ ne samo dva na novo „organizirana“, temveč tudi tretji gumb. Zato, da mi jih nekdo spet ne bo kdaj „izpeljal“. In vse to mi je zdaj,

ko sem stal pred presenečenim esesovcem, ki je ugovoril mojo predrznost, živo stopilo pred oči...

A silna brca me je spravila na tla, udarec s škornjem pa mi je naredil veliko buško na glavi. Na mrzlih tleh sem skušal zakriti glavo pred novimi in novimi udarci, pa ni šlo. Pomagal si je s svetilko ter gledal, da me je s škornjem le zadel v glavo. In tulil in renčal je name, kot bi bil obsejen, ter zahteval, naj se takoj dvignem. Počasi sem vseljal in si z roko zadrževal kri ki je kapljala iz nosa. Okoli mene ni bilo nikogar več — vsi tovariši so odšli in ostal sem sam z esesovcem. Komaj sem dobro vstal, me je znova podrl na tla. To se je ponovilo nekajkrat in bilo mi je že vseeno, kaj se bo znova zgodilo z mano. In ko sem spet vstal, je esesovec vlek za žepa svinčnik ter zahteval, da mu povem svojo številko. Sam je ni videl, ker je bil suknjič povoljan in številka bela od snega.

In prav ko sem mu hotel povedati številko in ko je esesovec skoraj izvlekel iz žepa tudi beležnico, so presunljivo zatulile sirene. Bolj kot meni, je planila kri v glavo esesovcu, ki ni imel niti toliko časa, da bi me znova vprašal za številko, niti, da bi mi dal brco, temveč je v dolgih skokih odšel proli izhodu iz taborišča...

Dolgo so tega večera tulile sirene, dolgo pa je bil tega dne tudi zavezniški letalski napad na nemška mesta. Pa si nisem tega večera želel samo, da bi letala razrušila nemška mesta, temveč tudi, da bi zbombardirali komando taborišča Dachau. Kajti bal sem se, da bi me kdaj prihodnjič mor-da pri apelu spoznal tisti esesovec in tedaj bi gotovo drugače obračunal z mano.

Bojan Ajdič

Iskre in puščice

IVANA CANKARJA

Samo tisti ima pravico do življenja, ki se zaveda te pravice in ki jo terja, če mu jo kratijo.

(Knjiga za lahkomišelné ljudi)

Osat ne diši in tudi ni lep, pa je vendar izraz življenja in kdo bi ga zaničeval?

(Gospa Judit)

Kadar je človek oženjen in ima troje otrok, ga obide spoznanje, da je vsaka beseda, bodi se tako lepa in gosposka, le metafora za poglavitno besedo: krub.

(Hlapci)

Nikogar ne sovražim tako hudo, kakor človeka, ki gre z mirnim obrazom in odprtim nosom mimo gnoja in pravi: »Saj ni gnoj!«

(Kripanova kobila)

Tako je bilo zmirom, da sanja človek toliko sijajnejšo luč, kolikor temnejša je noč okoli njega in v njegovem srcu. (Moje življenje)

Kaj zato, če prihaja pomlad v viharju in povodnji!

(Bela krizantema)

Če bi vsi ljudje, ki jih vidimo in imenujemo srečne, pisali dnevnike brez laži, bojazni in samoslepenja — zdi se mi, da bi brali strahote, kakor jih komaj slutimo! Bolj skrbljivo in tesno pokriva človek goloto in sramoto svoje duše, nego goloto svojega telesa.

(Volja in moč)

Prava ljubezen je sramežljiva, tiha, obzirna; skrila bi se rada sama sebi.

(Ottakring)

Kolikor lepše in predrznejše so sanje, tembolj umazana je resnica.

(Popolovanje Nikolaja Nikiča)

Kadar gre za glavo, postanejo smešni vsi obziri in ideali.

(Knjiga za lahkomišelné ljudi)

Zakaj mi je knjige bolj dragocene, nego je knjiga lastnega duševnega trpljenja.

(Hlapci)

Kdor je umetnik, kleše v kamen od začetka do konca sam svoj obraz.

(Moje življenje)

V vsakem človeku je nekaj človeka, resnično!

(Za narodov odpor)

Tako je, se mi zdi: kadar je srce toliko polno bridkosti, da kane kaplja čez rob, se prelije vsa posoda in ne kapljice bridkosti ni več v nji.

(Zgodba o dveh mladih ljudeh)

Kar napravi človek plemenitega in velikega, ne napravi kot koristen ud družbe, temveč izven družbe in proti nji. Uči zgodovina in življenje.

(Knjiga za lahkomišelné ljudi)

O domovina, ti si kakor vlačuga: kdor te ljubi, ga zasmehuje!

(Pohujšanje v dolini Isentflorjanski)

Kdor tujim očem razkazuje svoje srce na goli dlani, ga v prsih nima.

(Ludejev poljub)

Ne v areni literature, v areni življenja sem stal.

(Kripanova kobila)

Ljudje so navajeni, da časte in spoštujejo — kogarkoli.

(Knjiga za lahkomišelné ljudi)

Slabič se v svojem srcu klanja moči ter jo hkrati iskreno sovraži, ker mu je nedosegljiva.

(Volja in moč)

Šla sta iskat paradiz, ko nista vedela, da je v njunih srcih.

(Zgodba o dveh mladih ljudeh)

Kajti kjer molči zakrknjena pamet, je treba, da izpregovori grenka izkušnja.

(Hlapci)

Človek je nesrečen samo, če se ukvarja s svojo nesrečo.

(Popolovanje Nikolaja Nikiča)

Ob uri slovesa spozna človek človeka, vidi mu globoko v oči, kakor nikoli prej.

(Moje življenje)

Vsak človek, tudi najsiromašnejši, ima v hiši svojega življenja posebno kamrco, za katero nosi ključ zmerom seboj in ga ne posodi nikomur. Gostu odpre gosposko izbo, prijatelju klet, popotniku svetišče; te kamrice pa še bratu ne. Tudi sam prestopi njen prag le ob največjih praznikih, ob urah usodnega spoznanja, najvišjega veselja, najgloblje žalosti in v predsmrtnem strahu. Vanjo spravi, kar je kdaj od srca ljubil.

(Podoba iz sona)

Hiram J. Herbert

Usoda

Zgodnja jesenska luna je nizko visela nad starim pokopališčem v vzhodnem predmestju Montgomeryja. Nekateri nagrobniki so se belo svetili, drugi, ki so bili bolj v senci, pa so bili temni in grozeči.

Nenadoma se je na eni izmed belih poti pojavila neka senca, za hip je obstala, se ozrla na vse strani ter se nato previdno splazila proti košatemu, za mahom obraslemu hrastu. Tu se je stisnila ob deblo, da se je zdela, kot sta eno isto telo. Lunin žarek, ki je za hip posijal skozi veje, se je odbil od lesketajočega se rezila bodala, ki ga je imela oseba v roki. Moški je nato spravljal bodalo nazaj v nožnico in potrpežljivo čakal na svojo žrtev, ki je navadno hodila z dela domov po bližnji cesti čez pokopališče.

Kmalu nato se je med starimi nagrobniki začel šum korakov in nekdo si je veselo po-žvižgaval. Mladi Henry Myrick, ki se je vračal z dela, se je brezskrbno približeval po beli poti ki je vodila proti hrastu.

Bil je že tik pod gostimi vejami mogočnega hrasta, ko je morilec nenadoma skočil nanj in zamahnil z bodalom. Henry Myrick je le kratko kričnil, ko se mu je rezilo zadrlo v srce. Neznanec je še nekaj časa opazoval svojo žrtev, ki je negibno ležala na tleh, potlej je spravljal bodalo in izginil v temo.

Šest ur kasneje je zdravnika Lutherja Hilla prebudilo močno klicanje pod njegovim oknom. Še na pol v snu je odprl okno in vprašal, kaj se je zgodilo.

»Hitro, dr. Hill! Pravkar smo našli na pokopališču Henryja Myricka, ki ga je nekdo zabodel. Skoraj mrtev je že. Prosim, pohi-tite.«

Dr. Hill je poklical svojega brata in ga prosil, naj mu pripravi zdravniško torbo. Hitro se je oblekel in se odpeljal proti samotni hiši v predmestju, kjer je ležal Henry Myrick, kamor so ga bili prenesli s pokopališča, in ob katerem je bila zdaj zbrana vsa tarnajoča družina in še nekaj sosedov. Medtem je na samem kraju zločina začela preiskavo tudi policija.

Zdravnik je na prvi pogled ugotovil, da je bil pacient zaboden naravnost v srce in bo smrt nastopila v najkrajšem času, če kaj ne stori. Rezilo je prodrlo skozi kožo katerega pol centimetra proč od desne prsne bradavice, skozi gornji del srca in prodrlo v levi srčni prekat.

Izredno priseben in zbran je dr. Hill začel delati. Vedel je, da mora delati zelo hitro. Napravil je globok rez, ki je tekel kakih deset centimetrov vzdolž ob tretjem rebro. Po-

doben vrez je napravil ob šestem rebro, nato je pa s pokončnim vrezom združil oba prejšnja. Manjši vrez je napravil še med tretjim, četrtem in petim rebrom. V sami prsni votlini ni bilo krvi, toda perikard (osrčnik) je bil nenormalno razširjen in ob vsakem udarcu srca je skozi rano, ki je bila dolga skoraj centimeter, brizgnilo nekaj krvi. Puls je bil slaboten. Skoraj več kot šest ur je srce poganjalo in črpalo kri, ki se je nabirala v perikardu. Preden je začel operacijo na kuhinjski mizi ob svetlobi dveh petrolejk, je dr. Hill skrbno pregledal pacienta, da ne bi mor-da podlegel prej, preden bi bila operacija končana.

Preden je začel operacijo srca, je za trenutek pomislil in se nekaj obotavljal, toda takoj nato začel. V sam perikard je napravil kakih pet centimetrov dolg vrez, da je iztekla kri, ki se je nabirala v njem. Skoraj istočasno se je puls zboljšal. Zdaj pa je bilo na vrsti najtežje — šivanje srca; pri tem je uporabil mačje črevo. Perikard je nato spral s slano raztopi-no, zašil nato še odprtino v samem perikardu in nato spral tudi prsno votlino. Ta krava in delikatna operacija je trajala 45 minut.

Naslednjih nekaj dni je minilo v velikem pričakovanju za samega zdravnika in tudi za družino. Do takrat namreč v Ameriki še niso bili prepričani o tem, da je operacija srca izvedljiva. Henry Myrick je bil sprva v agoniji in je nihal med življenjem in smrtjo, toda tri dni kasneje se je njegovo stanje nenadoma izboljšalo. Štirinajst dni kasneje mu je dr. Hill že dovolil, da je lahko sedel v postelji. Zdravje se mu je vidno popravljalo, in čez nekaj časa je zapustil bolnišnico. Postal je znan kot »prvi« primer v medicini, toda vseeno ni v temi nikoli več stopil na pokopališče. Dr. Hill je za svojo operacijo, ki jo je izvedel v kmečki kuhinji, dobil mednarodna priznanja.

In tako je klasičen dogodek počasi zašel v pozabo. Mnogo let kasneje je stopil v ordinacijo dr. Hilla neki moški.

»Dr. Hill,« je rekel z nasmeškom, »se me še spominjate?«

Dr. Hill je moškega pozorno pogledal, nato pa odkimal z glavo. »Bojim se, da se vas ne spominjam, mislim, da vas prej nisem še nikoli videl.«

»Ste o tem prepričani, doktor?«

»Skoraj popolnoma.«

Ne da bi še kaj dejal, se je moški slekel, ostal je le v spodnjem perilu. Nato je slekel še majico. Dr. Hill je ves presenečen opazil na njegovih prsih zarasle rane, ki mu jih je vrezal s svojim skalpelom pred skoraj 40 leti.

»No,« je rekel zdravnik, »večkrat sem se vpraševal, kaj se je zgodilo kasneje z vami. Pravzaprav sem vas tudi iskal, toda brez-uspešno. Kje ste bili ves ta čas?«

»V Chicagu. Tam delam. Semkaj sem prišel le na obisk.«

»Zdi se mi, da ste zelo zdravi,« je rekel dr. Hill. »Verjetno se po tistem vbodljaju skrb-

no čuvate. Zaradi njega ste postali bolj previdni, jaz pa sem zaradi njega postal slaven.«

Tri leta kasneje je dr. Hill prejel iz Chicago posebno pismo. Iz njega je zvedel za podrobnosti manjše prometne nesreče. Eden izmed voznikov je bil Henry Myrick. Čeprav sta bila avtomobila le rahlo opraskana, se je med obema voznikoma vnel hud prepir, da sta se na koncu celo streljali. V prepiru je drugi izvlekel nož in zabodel svojega nasprotnika naravnost v srce. Mož je bil na mestu mrtev. Bil je to Henry Myrick.

Dr. Luther Hill je spravljal pismo v predal svoje mize. Zastrmel se je nekam v daljavo in premišljeval o čudni poti usode...

Churchill v anekdotah

Bilo je leta 1940. Churchill je imel pravkar enega izmed svojih slavnih govorov: »Branili se bomo na obalah, branili se bomo na poljih, tolkli se bomo na ulicah naših mest...«

Potem je zastal, z roko pokrival mikrofon in zelo vznemirjen prišepnil westminstrskemu nadškofu: »...S piovskimi steklenicami seveda, saj nimamo ničesar drugega.«

○

Neki tovariš Winstona Churchilla je trdil: »Winston je preživel najboljša leta svojega življenja v pripravah na improvizirane domislice.«

○

To zgodbo je pripovedoval Churchill: »Neki član spodnjega doma sanja o tem, da ima pravkar govor: ko se je prebudil, je zares govoril.«

○

Med »improviziranimi domislicami« Winston Churchilla je tudi ta, ki jo je skoval v času kampanje proti premieru Chamberlainu: »Da, prav imate, gospod Chamberlain zelo ljubi delavce, zelo rad jih vidi, kadar delajo.«

○

Domislice

● Nekateri se v ljubezni obnašajo kot otroci, nekateri pa iz ljubezni dobivajo otroke.

—○—

● Če nedolžnost svariš z zgledi, jo pohujšuješ.

—○—

● Kri je gospodar, pamet le godrnjav hlapec.

○

RAZGOVOR S ŠEFOM-KUHARJEM V OZN:

Potrebno je 13.000 obrokov vsak dan

ko zaseda Generalna skupščina Združenih narodov

V senci političnih dogodkov v stekleni palači na bregu East Riverja v New Yorku, kjer je sedež Organizacije združenih narodov, opravljajo različne službe različna dela, da bi bilo vsakodnevno življenje diplomatskih predstavnikov in uslužbencev sekretariata OZN čim enostavnejše. Med njimi nedvomno pripada posebno mesto 35 kuharjem, ki skrbijo vsak dan za jedilnike in prehrano 3500 uslužbencev in funkcionarjev sekretariata OZN in precejšnjega števila članov 113 misij pri Združenih narodih.

Obsežnost in zapletenost tega dela je videti tudi v tem, da med zasedanjem Generalne skupščine izdajo restavracije Združenih narodov dnevno okrog 13.000 obrokov, od katerih je 11.000 kosil. V času, ko ni zasedanj pa potrebujejo dnevno »samo« okoli 5000 obrokov.

Na sedežu OZN imajo posebno restavracijo za delegate, dalje veliko restavracijo sekretariata, ki je dostopna slehernemu, tri pomožne restavracije in kavarno združenja novinarjev, akreditiranih pri OZN. Petintrideset kuharjev raznih narodnosti skrbi za to, da bi bil jedilnik mednarodni in da bi jedila lahko ustrezala okusu večine delegatov in uslužbencev.

Šef kuharske ekipe v OZN, Francoz Shalman, na vprašanje, kaj misli o svojem delu kot tudi o nalogah kolegov, pravi: Veste, moje mišljenje je, da ljudje s tujimi jedili dobijo priložnost, da se seznanijo z drugimi narodi in drugimi običaji. Mislim, da je pestra hrana, vpliv jedil drugih narodov, lahko prav tako majhen prispevek boljšemu medsebojnemu sporazumevanju v sedanjem nemirnem svetu. »Upam, da bodo imeli diplomati v OZN čedalje več časa, da bodo dalje in boljše jedli, da bodo reševali mednarodne probleme ter imeli manj časa za dvoboje, ki jih je bilo v preteklosti veliko.«

Shalman pravi, da so že zdavnaj premagali začetne težave, lko je bilo treba personal učiti, da muslimani ne jedo svinjskega mesa, da številni narodi Azije ne jedo mesa, ki ni dovolj kuhano ali pečeno, ali da je na svetu mnogo več vegetarijancev (ki jedo samo rastlinsko prehrano) kot velja to za ameriško povprečje. To in marsikaj drugega so se o okusu in željah naučili in obvladali. Danes so tu-

di številna jedila Azije, Afrike in Latinske Amerike, da ne omenjamo specialitet »stare, dobre evropske kuhinje«, čedalje bolj zastopana na jedilnikih v restavracijah OZN.

Francija leta 1985

V Franciji so si za prihodnjih dvajset let napravili velike načrte, ki jih je posebna nacionalna komisija združila v poročilu o tem, kakšen bo razvoj Francije do leta 1985, kakšno bo njeno gospodarsko in družbeno življenje.

Francozi bodo do omenjenega leta ena najmlajših evropskih narodnosti: več kot polovica njenih 60 milijonov prebivalcev bo stara manj kot 35 let. Trije Francozi od štirih bodo živeli v mestih, kajti mestno prebivalstvo bo šlo 44 milijonov ljudi (leta 1962 jih je bilo le 29,5 milijona). Mesta se bodo tako močno razvila iz demografskih razlogov, pa tudi zaradi priliva tistih, ki bodo spričo modernizacije kmetijstva in neren-tabilnosti majhnih posesti prisiljeni zapustiti podeželje.

Število tovarn se bo podvojilo. Povprečni Francoz bo leta 1985 porabil dvainpolkrat več denarja kot sedaj, poleg tega pa bo živel v večjem in udobnejšem stanovanju. Na vsake tri Francoze bo prišel en avto in v državi skupno 23 milijonov osebnih vozil, od teh 16 milijonov v mestih. Pravijo, da bodo Francozi takrat delali pet dni v tednu in imeli bodo mesec dni dopusta.

sko ogledala domačega tiska — 13.10 Za avtomobiliste — 14.30 SNEG na vzhodni fronti 1914 — 16.00 Glasba ne pozna meja — 17.05 Inozemski tisk ob koncu tedna — 19.10 Teden svetovnih dogodkov — 20.00 Nedeljski koncert iz Münchena — 22.40 Zlata lestvica, suita.

Ponedeljek, 14. 12.: 8.10 Glasba na tekočem traku — 9.35 Iz stvaritev velikih mojstrov — 13.30 Za prijatelja opere — 15.30 Zaljubljene gosli — 16.00 Otroška ura — 17.15 Brali smo za vas — 17.40 Oddaja za žene — 19.30 Macbeth, opera.

Torek, 15. 12.: 8.20 Prosimo, prav prijazno — 9.35 Iz stvaritev velikih mojstrov — 13.30 Pomembni orkestri — 14.35 Ali historični roman ni mogoč? — 15.30 Andre Popp igra lastne kompozicije — 17.15 Znanje za vse — 17.40 Važno ali zanimivo — 19.30 Poletji z nami — 20.30 Dirigira Robert Stolz — 21.30 O tem lahko govorimo.

Sreda, 16. 12.: 8.10 Glasba na tekočem traku — 9.35 Iz stvaritev velikih mojstrov — 13.30 Za prijatelja opere — 14.35 Doživljaj samote — 15.30 Zabavni zvoki iz Avstrije — 17.15 Iz raziskovalnega dela naših visokih šol — 17.40 Domači zdravnik — 19.30 Halo, teenagerji — 20.15 Vseh devet — 21.40 Aktualni prispevek — 22.15 Tretje znamenje.

Četrtek, 17. 12.: 8.10 Dobrodošli v Avstriji — 9.35 Iz stvaritev velikih mojstrov — 13.30 Koncert — 15.30 Glasbeni kaleidoskop — 16.00 Materinska ljubezen našega časa — 17.15 Raziskovalci v gosteh — 17.40 Oddaja za žene — 19.30 Tega ne slišimo vsak dan — 20.00 Vindobana, ti krasno mesto — 21.00 Avstrijska literatura pred 50 leti — 22.15 Pesem prerije.

Petek, 18. 12.: 8.10 Glasba na tekočem traku — 9.35 Iz stvaritev velikih mojstrov — 10.15 Avstrija in svetovna trgovina — 13.30 Za prijatelja opere — 15.30 Glasba Nica Dostala — 16.00 Otroška ura — 17.15 Znanje za vse — 19.30 Mi in gore — 19.55 Vesele praznične povsod — 20.15 Glasba iz operet — 22.15 Lažnjivi duhovi, pravi sleparji.

SLOVENSKE ODDAJE

Sobota, 12. 12.: 9.00 Od pesmi do pesmi, od srca do srca — 18.25 Na dam obujati spomin.

Nedelja, 13. 12.: 7.30 Duhovni nagovor — 5 pesmijo in glasbo pozdravljamo in voščimo.

Ponedeljek, 14. 12.: 14.15 Poročila, objave, pregled sporeda — Zena in dam — 18.00 Športni obzorik.

Torek, 15. 12.: 14.15 Poročila, objave — Koroški kulturni pregled — Poje prvo slovensko pevsko društvo „Lira“ iz Kamnika.

Sreda, 16. 12.: 14.15 Poročila, objave — Kar želita zaigrano.

Četrtek, 17. 12.: 14.15 Poročila, objave — Prišel je čas okoli božiča.

Petek, 18. 12.: 14.15 Poročila, objave — Od petka do petka po naših krajih in pri naših ljudeh — Adventne pesmi — Mala davčna obeceda.

RADIO LJUBLJANA

oddaja na srednjem valu 327,1 — 257 — 212,4 — 202 m UKV frekvence 88,5 — 92,9 — 94,1 — 90,5 — 97,9 MHz

Poročila: 5.15, 6.00, 7.00, 8.00, 10.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 17.00, 18.00, 22.00, 23.00, 24.00.

Dnevne oddaje (razen nedelje): 5.00 Dobra jutro — 11.00 Za avtomobiliste — 12.05 Kmetijska oddaja — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Priporočajo vam — 15.00 Popoldanski radijski dnevnik — 16.00 Vsak dan za vas — 18.00 Aktualnosti doma in po svetu — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Večerni radijski dnevnik.

Sobota, 12. 12.: 8.05 Poje Gorenjski vokalni oklet — 9.45 Četrte ure z gitaro — 12.30 Glasbeni spomini na voj-

na leta — 14.05 Iz oper jugoslovanskih avtorjev — 14.35 Voščila — 15.30 Trije zbori iz Tržaške pokrajine — 17.35 Pesmi in plesi iz Jugoslavije — 18.35 S knjižnega trga — 20.00 Modrosni zob — 21.00 Zaplešite z nami — 22.10 Oddaja za naše izseljence.

Nedelja, 13. 12.: 8.00 Tajno društvo PGC, mladinska igra — 9.05 Voščila — 10.00 Še pomnite, tvariši — 11.40 Nedeljska reportaža — 12.05 Voščila — 13.30 Za našo vas — 13.50 Na domači peči — 14.00 Danes popoldne — 16.00 Humoreska tedna — 17.05 Majhen operni koncert — 17.58 Igrajo veliki orkestri — 20.00 Naš nedeljski sestanek — 21.30 Iz slovenske simfonije glasbe.

Ponedeljek, 14. 12.: 8.55 Za mlade radovedneže — 9.25 Iz narodne zakladnice — 10.35 Naš podlistek — 12.15 Pred domačo hišo — 14.05 Seviljski brivci — 14.35 Voščila — 15.35 Lepe melodije — 17.05 Glasbena križanka — 18.45 Narava in človek — 20.00 Festival pevskih zborov v Zagrebu — 22.10 Nočni akordi.

Torek, 15. 12.: 8.05 Veseli planjarji in trio Rudija Bardarierja — 9.25 Odlomki iz opere Carmen — 12.15 Dalmatinske narodne pesmi — 12.30 Iz koncertov in simfonij — 15.30 V torek navsedenje — 17.05 Koncert po željah — 18.45 Na mednarodnih križpoljih — 20.00 Pianistka Tatjana Bučar — 20.20 General Frederic, radijska igra — 21.35 Serenadni večer.

Sreda, 16. 12.: 8.05 Glasbena matineja — 8.55 Pisani svet pravljic in zgodb — 10.45 Človek in zdravje — 12.15 Trio Avgusta Stanka — 12.30 Romanlični operni dueti — 14.05 Svet okraj Mure — 15.30 Tako poje naša dežela — 18.45 Naš razgovor — 20.00 Dva zborovski skladbi — 20.40 Othello, opera — 22.10 Godala in zabavni zbori.

Četrtek, 17. 12.: 8.05 Jutranji zabavni zvoki — 9.25 Jezeva hišica, glasbena pravljica — 12.15 Cez hrib in dol — 12.30 Slovenska simfonijena glasba — 14.05 Naši solisti v popularnih operah — 14.35 Voščila — 15.30 Godba na pihala — 15.40 Literarni sprehod — 17.05 Turistična oddaja — 18.45 Jazikovni pogovori — 20.00 Četrtek večer — 21.00 Lirika skozi čas — 22.10 S popevkami po svetu.

Petek, 18. 12.: 8.05 Odmevi z Balkana — 8.55 Pionirski tednik — 10.35 Nova na knjižni polici — 12.30 Prizori iz jugoslovanskih oper — 14.35 Klavirski duo — 15.45 Novo v znanosti — 17.05 Petkov simfonijeni koncert — 18.45 ultrarna kronika — 20.30 Tedenski zunanje politični pregled — 21.15 Oddaja o morju in pomorščakih — 22.10 Za ljubitelja jazza.

RADIO TRST

Slovenske oddaje

Sobota, 12. 12.: 12.15 Okno v svet — 15.00 Za avtomobiliste — 15.30 Vsakdo ima svojo postavo — 18.00 Kriška flora — 19.15 Družinski obzorik — 20.35 Teden v Italiji — 20.45 Slovenski oklet.

Nedelja, 13. 12.: 9.00 Kmetijska oddaja — 11.15 Oddaja za najmlajše — 13.00 Kdo, kdaj, zakaj — 18.00 Po družtvih in krožkih — 20.30 Iz slovenske folklore.

Ponedeljek, 14. 12.: 11.45 Mali ansambli — 18.00 Znanstveni leksikon — 18.30 Naši mladi koncertisti — 20.35 Arabella, opera.

Torek, 15. 12.: 12.15 Pomenek s poslušalkami — 18.00 Italijanci na radiu — 19.15 Pisani balončki — 21.30 Slovenske novele 19. stoletja — 21.55 Solisti naše dežele.

Sreda, 16. 12.: 12.15 Brali smo za vas — 18.00 Njegova zadnja leta 1915 Higiena in zdravje — 20.35 Simfonijeni koncert.

Četrtek, 17. 12.: 12.15 Po družtvih in krožkih — 17.20 Iz albuma lahke glasbe — 18.00 Italijanci na radiu — 19.15 Vzori in zgledi mladega radu — 20.35 Zaveda je končana, drama.

Petek, 18. 12.: 12.15 Pomenek s poslušalkami — 18.00 Venec pravljic — 19.15 Poglavlja iz zgodovine slovenske književnosti — 20.35 Gospodarstvo in delo — 21.00 Koncert operne glasbe.

Izdajatelj, založnik in lastnik: Zveza slovenskih organizacij na Koroškem; glavni urednik: Rado Janežič, odgovorni urednik: Lovro Poločnik; uredništvo in uprava: Celovec-Klagenfurt, Gosmetelergasse 10, telefon 56-24. — Tiskari: Založništvo in tiskarska družba z o. j. Drava, Celovec-Borovlje. — Dopolni naj se pošiljajo na naslov: Celovec-Klagenfurt 2, Postfach 124.

TELEVIZIJA

AVSTRIJA

Sobota, 12. 12.: 17.00 Za otroke nad 11 let — 17.50 Nova podoba — 18.33 Kaj je novega? — 19.30 Cas v sliki — 20.10 Švabske povesti — 21.10 Tedenski zaslužek v diamantih.

Nedelja, 13. 12.: 17.00 Svet mladine — 17.30 Fury, zgodba konja — 17.55 Kaj lahko postanem — 18.25 Slatišče — 19.00 Teden dni časovnih dogajanj — 19.30 Romanje v Jeruzalem — 20.00 Poročila in športni komentar — 20.25 Asmodee, komedija.

Ponedeljek, 14. 12.: 18.33 Tečaj francoščine — 19.00 Aktualni šport 19.30 Cas v sliki — 20.10 Toliko elana — 21.05 Prometni razgledi.

Torek, 15. 12.: 18.33 Tečaj angleščine — 19.00 Kola-dvorska ulica v Zürichu — 19.30 Cas v sliki — 21.10 Enaindvajset — 21.00 Horiconti.

Sreda, 16. 12.: 11.00 Horiconti — 11.55 Toliko elana — 17.00 Mali nauk o risanju — 17.30 Mala športna abeceda — 18.33 Tečaj francoščine — 19.00 Svetlobni prameni iz Avstrije — 19.30 Cas v sliki — 20.00 Gostilna v Spessartu, filmska paradija.

Četrtek, 17. 12.: 11.00 Dunaj okoli 1900 — 12.00 Jazz v cerkvi — 18.33 Tečaj angleščine — 19.00 Športni kaleidoskop — 19.30 Cas v sliki — 20.15 Eno poletje — ena jesen — 21.45 Pomočniki človeštva.

Petek, 18. 12.: 11.00 Gostilna v Spessartu — 18.33 Novo za ženo — 19.00 Trg ob koncu tedna — 19.30 Cas v sliki — 20.05 Anatol — 22.00 Intervju s časom.

JUGOSLAVIJA

Sobota, 12. 12.: 14.00 Lutkovni filmi — 17.00 Glasbena oddaja — 19.00 Ime in priimek, mladinska igra — 19.45 Cicak — 20.45 S kamera po svetu — 21.45 Pesmi Mehike — 21.50 Večer zborovskih del Slevana Mokranjca.

Nedelja, 13. 12.: 9.30 Gozdni čuvaji — 10.00 Kmetijska oddaja — 11.20 Prenos akademije v počastitev Slevana Mokranjca — 18.00 Mladinski TV klub — 19.00 87. policijska postaja — 20.00 TV dnevnik — 21.00 Festival klovnov.

Ponedeljek, 14. 12.: 11.40 Ob 100-letnici Internationale — 16.40 Ručica v TV — 17.10 Angleščina v TV — 17.40

Bogata izbira voščil

ZA BOŽIČNE PRAZNIKE
IN NOVO LETO
S SLOVENSKIM BESEDILOM
V KNJIGARNI

„Naša knjiga“, Celovec, Wulfeng.

Francoščina v TV — 18.10 Risanke — 18.25 TV obzorik — 18.45 Domača nega bolnika — 19.15 Tedenski športni pregled — 19.45 Nagrade TV naročnikom — 20.00 TV dnevnik — 20.30 Biseri glasbene literature — 20.40 Strupena rastlina, igra — 21.40 Naš teleobjektiv.

Sreda, 16. 12.: 17.10 Učimo se angleščine — 17.40 Tik-tak — 17.55 Pionirski TV studio — 18.25 TV obzorik — 18.45 S kamera po Aziji — 19.15 Glasba danes — 19.45 Cik-cak — 20.00 TV dnevnik — 20.40 Glas iz Hollywooda — 21.10 Mali jazz koncert — 21.40 Kulturna panorama.

Četrtek, 17. 12.: 11.00 Francozi pri vas doma — 16.40 Ruščina — 17.10 Angleščina — 17.40 Na črko, na črko — 18.25 TV obzorik — 18.45 Po Jugoslaviji — 19.15 Glasbena porota — 20.00 TV dnevnik — 20.30 Narodna glasba — 20.40 Kri ni vse — 21.30 Ali razumeš sodobno glasbo.

Petek, 18. 12.: 17.10 Učimo se angleščine — 18.10 Palčica, slikanica — 18.25 TV obzorik — 18.45 TV tribuna — 19.15 Narodna glasba — 20.00 TV dnevnik — 20.30 Celovečerni film — 22.00 Michelangelo.

Ta teden vam priporočamo:

Knjige o drugi svetovni vojni

- Winston S. Churchill: **DRUGA SVETOVNA VOJNA**, spomini velikega državnika, 1068 str., pl. 150 šil.
- Djordje Radenkovič: **MARŠALI, GENERALI IN POLITIKI** o drugi svetovni vojni, 360 str., br. 42 šil.
- Metod Mikuž: **DRUGA SVETOVNA VOJNA**, kratek oris politične dejavnosti v letih 1939—1945, 144 str., slik. priloge in zemljevidi, br. 18 šil.
- **EVROPA PRED VIHARJEM**, pot nacizma v drugo svetovno vojno, 212 str., ilustr., br. 24 šil.
- Lojze Krakar-Milan Kumar: **OD TOD SO BEŽALE ŠE PTICE**, dokumenti iz nacističnih koncentracijskih taborišč, 112 str., velikega formata, ilustr., pl. 60 šil.
- Boris Prikril: **BORBA ZA SREDOZEMLJE**, vojaški dogodki na področju sredozemskega morja med drugo svetovno vojno, 432 str., ilustr. in zemljevidi, pl. 76 šil.
- Robert Merle: **SMRT JE MOJ POKLIC**, roman iz nacističnega koncentracijskega taborišča, 244 str., br. 16 šil.
- Irwin Shaw: **MLADI LEVI**, veliki roman iz druge svetovne vojne, 916 str., ppl. 128 šil.
- **ZAUPNI DNEVNIK GROFA CIANA**, izpovedi Mussolinijevega zunanjega ministra, dva knjigi skupaj 386 str., ilustr., br. 44 šil.
- Aleksander Vojnovič: **KRI NI VSE**, roman iz bojev legendarnega Pohorskega bataljona, 328 str., pl. 68 šil.
- Črtomir Šinkovec: **OBLAKI NAD SONČNO DEŽELO**, zapiski iz bojev za osvoboditev Primorske, 252 str., ilustr., br. 26 šil.
- Boris Prikril: **NEVIDNI SOVRAŽNIK NA ATLANTIKU**, dogodki na Atlantiku v drugi svetovni vojni, 360 str., ilustr., pl. 120 šil.
- Hans W. Richter: **NE UBIJAJ**, roman nemške družine med zadnjo vojno, 384 str., pl. 60 šil.
- Ivan Ribič: **GOZDOVI SO MI POVEDALI**, zbirka partizanskih povesti, 208 str., pl. 20 šil.
- Jean Laffitte: **PREŽIVELI**, roman iz nacističnega taborišča, 300 str., ppl. 48 šil.
- Matevž Hec: **NAŠI OBRAZI**, zbirka partizanskih povesti, 174 str., br. 23 šil.
- Claudio Puglisi: **ZADNJA URA**, roman iz zadnjih dni druge svetovne vojne, 189 str., ppl. 40 šil.

»Naša knjiga«, Celovec, Wulfengasse

RADIO PROGRAM

18.15 Pomoč potrebuje vsak — 18.30 Znanstvena govorila — 20.15 Čas fan lutke, komična opera.

Četrtek, 17. 12.: 8.00 Zveneči jutranji pozdrav — 15.15 Ura pesmi — 15.45 Kaj moja deklica mala — 17.00 Dunaj ima veselo sezono — 18.00 Koroška kulturna poročila — 18.20 Gospodarski komentar — 18.35 Mladinska oddaja — 19.00 XY ve vse — 20.15 Na hrbtu konj — 21.00 Pripovedujemo in prepevamo o deželi Drave.

Petek, 18. 12.: 8.15 Mladinske knjige za božično darilo — 15.15 Komorna glasba — 17.00 V koncertni kavarni — 18.35 Kaj pravi industrija — 19.00 XY ve vse — 20.15 Seine-Donava — 20.45 Poslanica vltra, slušna igra.

II. PROGRAM

Poročila: 6.00, 7.00, 8.00, 13.00, 17.00, 19.00, 22.00, 23.00, 00.00.

Dnevne oddaje (razen nedelje): 5.30 Dobra jutro — 6.10 Z glasbo v dan — 6.40 Jutranja opazovanja — 6.50 Pestro mešano — 7.20 Jutranja glasba — 11.00 Veseli ob enajstih — 11.45 Za avtomobiliste (razen nedelje) — 13.10 Pestro mešano — 14.50 Objave za Avstrijo — 15.00 Šolska oddaja — 16.30 Koncertna ura — 17.10 Kulturne vesti — 17.30 Reporterji med poljo — 18.00 Vsakodnevna glasbena oddaja s plošč — 19.20 Kaj slišimo zvečer — 21.55 Športni komentar.

Sobota, 12. 12.: 9.30 Badite čisto tihi — 13.20 Odmev iz Avstrije — 13.55 Pol minut agrarne politike — 15.15 Znameniti umetniki — 16.00 Za delovno ženo — 17.10 Državljanstva in socialna vzgoja — 17.25 Avstrijska hit-parada — 19.10 Oddaja vicekanclerja — 19.30 Velika jansa — 20.15 Roleta src, opereta — 22.35 Resna glasba.

Nedelja, 13. 12.: 8.15 Kaj je novega? — 10.00 Teden-